

Посольство Великої Британії в Україні

Короткий огляд законодавства щодо розвитку політики у сфері Рационального використання енергії в Україні

(огляд зі змінами 2014 р.)

Європейсько-українське
енергетичне агентство

European-Ukrainian Energy Agency

ЗМІСТ

ЧАСТИНА 1: КОРОТКИЙ ОГЛЯД ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

1. ПРЕАМБУЛА	4
2. РОЗРОБКА ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ – КОРОТКИЙ ОГЛЯД	8
3. УСТАНОВИ.....	9
4. РОЗРОБКА ВІДПОВІДНОЇ ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ	10
4.1. Новий проект енергетичної стратегії до 2030 року	10
4.2. Договір про Енергетичне Співтовариство.....	12
4.3. Національний план дій з впровадження енергоефективності).....	13
4.4. Програма енергоефективності на 2010-2015 роки	14
4.5. Концесійна угода	15
5. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА	16
5.1. Закон про енергоефективність в будівлях	16
5.2. План дій з регуляторної підтримки впровадження енергоефективної політики споживання тепла і модернізації галузі теплопостачання.....	17
5.3. Облік енергоресурсів	17
5.4. Централізоване теплопостачання	18
5.5. Розробка стандартів енергоефективності та маркування обладнання, яке використовує енергію	19
6. ПРОГРАМИ І МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА	20
7. ВИСНОВКИ	23
Додаток 1 – Короткий огляд законодавства про енергоефективність	25

ЧАСТИНА 2:   ЩСНОВИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ЄС

• Сучасна енергетична політика Великобританії	27
• Заощадження енергоресурсів	28
• Екологічно чисті енергоресурси	29
• Проблема енергетичної безпеки.....	29
• Суспільна думка	30
• Рекомендовані документи щодо законодавства Великобританії з енергоефективності	31
• Робочі схеми та механізми	33
– Зелена угода	
– Схеми енергозбереження	

- Стимулювання використання поновлювальних джерел генерації тепла
- Розширення схеми промислового стимулювання використання поновлювальних джерел генерації тепла
- КВТЕЕ
- ЗВТТ
- Зниження попиту на електроенергію
- Угоди про запобігання змін клімату
- **Схеми** **39**
  - Паливна бідність
  - Розумні лічильники
- **Наявні програми** **41**
  - Програма енергозбереження для населення (ПЕН)
  - Схема покращення можливостей для опалення будинків
  - RE:FIT
  - Стратегічний підхід до запобігання змін клімату
    - Модернізація Лондону
    - Пілотна програма RE:FIT
    - Програма RE:FIT

ЧАСТИНА 1

КОРОТКИЙ ОГЛЯД ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

В цьому документі ЄУЕА надаються зміни до короткого огляду за 2012 р. відносно політики України щодо енергоефективності (ЕЕ) та опис поточного стану справ у цій сфері. Ми також надамо посилання на дослідження та опубліковані роботи, які слід розглянути у якості путівника для державних органів в Україні, а також зручного документу для міжнародних експертів. Цей документ є частиною проекту, підтриманого посольством Великої Британії під назвою «Майбутнє стійкої енергетики України - виклики та можливості».

1. ПРЕАМБУЛА

В Україні величезний потенціал щодо енергоефективності. Вона є однією із найбільш енергоємних країн у світі, навіть у порівнянні із багатомільярдною на енергетичні ресурси Росією. По суті, єдиними країнами із більш енергоємною економікою є країни Близького Сходу, що володіють нафтовими компаніями.

В огляді МЕА за 2012 р. потенціал енергоефективності в Україні встановлюється приблизно на рівні 20-30% від поставок енергоресурсів. Тому очевидно, що проблема енергоефективності в Україні повинна бути однією із найбільш актуальних проблем порядку денного уряду. Однак, протягом щонайменше останнього десятиліття майже не було виявлено вдосконалень, тож енергоємність залишається високою, а використання енергії – марнотратним. Спостерігалась і все ще спостерігається тенденція щодо відставання вдосконалення енергоефективності домашніх господарств, суб'єктів господарювання і державних органів, особливо порівняно із сусідніми країнами або світом загалом.

Вперше Україна прийняла Закон «Про енергозбереження» у 1994 році. Проте, фінансування сфери енергоефективності і готовність приділяти велику увагу цьому питанню не завжди відповідали масштабам даної проблеми.

Існує декілька **бар'єрів**, які перешкоджають успішно і раціонально рухатись у правильному напрямку: ціни на електроенергію є низькими і не покривають повної, довгострокової вартості енергоресурсів; надмірне регулювання ринку, яке проводиться методом надання надмірних субсидій з метою здійснення соціальної політики, а також перебування об'єктів постачання енергії у державній власності; відсутність законодавчих змін, які передбачали б необхідні пільги для інвестицій у енергоефективність та енергозберігаючі технології; відсутність популяризації енергозберігаючих механізмів, технологій, принципів поведінки, пов'язаних із дезінформацією громадськості щодо майбутньої вартості енергії; недостатнє фінансування... Усе вищесказане є безпосередньо причетним до енергоефективності чи енергозбереження в Україні та повинно бути розглянутим в рамках послідовної політики, метою якої буде підвищення енергоефективності.

Такі перешкоди на шляху прискорення введення енергоефективності були включені у план стратегічної політики, який з'явився у 2005 році разом із гирким усвідомленням Україною дійсності, у якій вона була змушена сплачувати світові ринкові ціни за енергоресурси. На той час ціна на імпорту природного газу – основного і першочергового палива, яке використовується в Україні - піднялась на 50%.

Низькі ціни на енергоносії аж до 2005 року не служили стимулом для раціонального використання енергетичних ресурсів. Ця ситуація звела нанівець впровадження урядом заходів щодо енергозбереження.

Після 2005 року швидке зростання світових цін на енергоресурси мало прямий вплив на ціни імпортованих в Україну первинних енергетичних ресурсів (головним чином, нафти і газу), а також ресурсів, що вироблялись на внутрішньому ринку (вугілля). Наприклад, між 2005 та 2008 роками імпортна ціна на природний газ зросла у 3,6 раз, в той час, як ціна на енергетичне вугілля зросла вдвічі. Підвищенні ціни на первинні енергетичні ресурси відобразились на цінах на електрику і теплоенергію: в той самий період ціна на електрику на внутрішньому ринку зросла із 140 гривень до 313 гривень за МВт/год або більше ніж у 2 рази.

Прагнучи підвищити ефективність урядової політики в енергетичному напрямку у 2005 році було створено Національне агентство України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів (НАЕР), на сьогоднішній день іменоване також Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. Його наділили ширшими обов'язками ніж його попередника – Державний Комітет з Енергозбереження. Серед своїх першочергових завдань Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України ставило за мету: 1) посилити адміністративні і фінансові урядові ресурси для накладання штрафів за надмірне споживання енергії, 2) ввести обов'язковий облік показників споживання енергії домогосподарствами, 3) сприяти введенню в експлуатацію теплоелектростанцій для максимальної ефективності процесів виробництва тепла і 4) сприяти використанню альтернативних і відновлюваних джерел енергії.

У 2010 році в Україні споживання енергії від первинних джерел становить приблизно 118 мільйонів тон нафтового еквіваленту (т.н.е.): 32,4% електричної енергії було спожито підприємствами переробної промисловості, 11,1% - підприємствами гірничої промисловості, 22,5% - населенням, 13,6% - підприємствами, що виробляють і розповсюджують електричну енергію, газ та воду, 2% - сільськогосподарськими підприємствами, мисливськими, лісничими та рибними господарствами, 6,3% – транспортом і зв'язком, 0,7% - будівельними підприємствами, 11,4% - підприємствами і господарствами, які здійснюють інші види діяльності.

Протягом останніх двох десятиліть в країні загальне споживання енергії від викопних енергоресурсів і його енергоємність розвивались разом із зростанням економіки, в той час, як раціональне використання енергії – якщо вимірювати енергоємністю – зазнало великого впливу зі сторони структурних змін економіки початку 90-их років і значного непостійного зростання внутрішнього валового продукту протягом періоду економічного підйому і подальшої світової економічної кризи. В той час, як протягом останніх двох десятиліть енергоємність знизилась на 20%, існує велика ймовірність того, що це було швидше результатом скорочення економічної діяльності, ніж намаганнями розглянути проблему і боротися з нею.

Україна аж у 3,8 рази енергоємніша, ніж її 28 сусідніх держав-членів Європейського Союзу. Крім того, Україна має одну із найбільших енергоємностей, а тому найнижчу енергоефективність, порівняно з іншими розвиненими регіонами Азії та країнами СНД. Спроможність енергоємного відновного потенціалу України може сягати 75% порівняно із середнім показником Європейського Союзу.

Структура енергоспоживання України в основному складається з викопних видів палива (нафта 10%; природний газ 40%; кам'яне вугілля 31%), за якими слідує ядерна енергія (17%) і електроенергія, вироблена ГЕС (2%), в той час, як використання відновлюваних видів енергії все ще незначне, - це ознаки однієї із найбільш вуглецево-ємних економік у світі та значного навантаження на навколишнє середовище, а також ймовірне невиконання країною можливих зобов'язань угод щодо скорочення викидів парникових газів. Крім того, враховуючи її опору на зовнішні джерела постачання, залежність від імпорту може спричинити загрозу енергобезпеці.

Електроенергія, вироблена ГЕС, займає 2% серед загального споживання первинної енергії, що є суттєвим на фоні незначних показників інших видів поновлюваної енергії. Проте в той час,

коли існують складнощі зі збором надійних даних про виробництво теплоенергії з поновлюваних джерел енергії, а часто офіційною статистикою можуть недооцінюватись дані реального споживання продукції біомаси, частка поновлюваних джерел енергії у загальній структурі первинних видів енергії може бути трохи вищою¹.

Споживання енергії з первинних джерел в значній мірі залежить від імпорту енергоносіїв для забезпечення енергетичних потреб країни. Сьогодні Україна імпортує для первинного споживання 78% нафти та 73% газу. Імпорт газу надходить із Росії та Середньоазіатських країн. Російська Федерація є також основним експортером в Україну паливних елементів для атомних електростанцій України.

Вугілля залишається головним внутрішнім енергоносієм країни, але його потенціал стримується політичними міркуваннями (значна чисельність робочої сили, державна власність, субсидування ціни), а також проблемами навколишнього середовища. Електроенергія значною мірою виробляється атомними електростанціями (50% загального виробництва), додатково – традиційними теплоелектростанціями із використанням викопних видів палива (46%) і декількома каскадами гідроелектростанцій і водосховищ з насосним живленням. Системи централізованого опалення для тепlopостачання і постачання гарячої води широко використовуються по всій Україні. Цей сектор, що обумовлений сезонним попитом, в основному покладається на природний газ.

Отже, підвищення енергоефективності дало б великі економічні вигоди для України на рівні галузі, а також на місцевому та національному рівнях.

Загалом, якби Україна підвищила рівень енергоефективності до стандартів ЄС, вона отримала би користь від потенційного заощадження 27 млн. т н.е., що еквівалентно близько 12 млрд. євро у цінах 2010 року (джерело: Німецька консультативна група для Enerdata Global Energy Statistical Yearbook 2011).

Економіка України залишається однією з найбільш енергоємних у регіоні, незважаючи на прогрес енергоефективності у промисловому секторі і закриття найбільш енергоємних галузей промисловості у 1990-х років. Енергоємність України, наприклад співвідношення обсягу використання загальних запасів первинної енергії до ВВП у десять разів більше за середній показник ОЕСР (за методом паритету купівельної спроможності – у 3.2 більше за середній показник ОЕСР). Ситуація значно покращилась протягом 2000-х років, коли ВВП зростав у 1.5 рази швидше ніж попит на енергоресурси, але протягом останніх років відбулось погіршення показника загальної енергоємності (малюнок 2.5). Таке співвідношення обсягу використання загальних запасів первинної енергії до ВВП, тим не менш, може бути більш сприятливим ніж зазначене співвідношення, якщо буде враховано значення тіньової економіки. За даними Міністерства економіки цей показник, не представлений в офіційних даних, складає 34% ВВП України в 2012 році².

Беручи до уваги місцевий рівень, **найнижчі показники енергоефективності на даний час зареєстровані у таких густозаселених промислових регіонах України, як Луганськ, Полтава, Дніпропетровськ, Донецьк**, які характеризуються енергоємним виробництвом сталі, хімічною та гірничою видами промисловості.

¹ МЕА – Україна, 2012 р. – Енергетична політика за межами країн МЕА, стор. 16

² Інтерфакс-Україна, 21 серпня 2012 р., Міністерство економіки: Рівень тіньової економіки в Україні зріс на 0,4% у першому кварталі 2012 року.

Важка промисловість, житлова нерухомість, комунальні комплекси і сектор електроенергетики мають найнижчі показники енергоефективності, а тому і найбільший потенціал для підвищення енергоефективності. Одним словом, ці сектори значною мірою покладаються на застарілі технології протягом повного виробничого циклу створення додаткової вартості. Це частково відображає результати втручання держави у права власності та визначення ціни в цих галузях, що також зменшує конкурентну спроможність. Насправді, марнотратне використання ресурсів і відмова від впровадження заходів щодо енергоефективності є лише одним аспектом не конкурентоздатності, яка характеризує більшість компаній у згаданих секторах.

Вдаючись в деталі, **Промисловий** сектор, де на 45% використовується традиційна енергія, є важливим фактором неефективності на ряду зі значним рівнем зношення виробничих фондів і недостатнім впровадженням сучасних технологій. Прикладом може бути те, що сталеливарна промисловість в Україні споживає вдвічі більше енергії, ніж сталеливарні промисловості у розвинених економіках (Доповідь про Глобальну енергоефективність, 2011 рік). Відсутність автоматизованих систем і контрольних приладів також розглядається як основне джерело низької енергоефективності.

Сектор Житлової нерухомості в Україні відповідає за споживання 30% первинної енергії (включаючи такі комунальні структури, як компанії по виробництву тепла і електроенергетичні компанії). Енергоємність особливо помітна у системах централізованого опалення, які використовують застарілі та недостатньо ізольовані розподільні мережі. Малі котли та котли середніх розмірів також мають показники низької ефективності, їм, в середньому, більше 20-ти років. В результаті, багатоквартирні житлові будинки споживають близько 40% теплових енергетичних ресурсів країни. Підрахунки показують, що споживання палива у секторі теплопостачання могло би зменшитися на 30% завдяки простому удосконаленню такого обладнання, як котли, труби, насоси, клапани. Іншою причиною низької енергоефективності у житловому секторі є мала кількість житлових будинків, які обладнані індивідуальними лічильниками для вимірювання і регулювання тепла. Іншими словами, неспроможність контролювати споживання тепла створює значний бар'єр для населення щодо зберігання теплової енергії.

Неефективність у секторі **Виробництва електроенергії** викликана постійним старінням технічного і допоміжного обладнання, низькою якістю вугілля з високим вмістом попелу в ньому, неоптимальними методами виробництва і розподілу електроенергії, а також недостатньою кількістю капітальних інвестицій. Крім того, вже у 2006 році втрати електроенергії у енергетичній системі становили близько 15% від загального виробництва.

Джерелами неефективності у **Транспортному секторі** виступають значне зношення існуючого рухомого складу, неоптимальний режим руху вантажного та пасажирського транспорту, а також низької якості сітки автомобільних доріг.

Підсумовуючи, варто сказати, що марнотратне використання енергії прослідковується по всіх сферах української економіки. Промисловий сектор є одним із найбільших споживачів енергії, за яким слідує сектор житлової нерухомості. В той час, як технічні фактори відрізняються у різних секторах, усі сектори характеризуються застарілими технологіями виробництва і відсутністю інвестицій.

Більш ефективне використання енергоресурсів національною економікою і населенням істотно важливе для України не лише в контексті підтримання конкурентоспроможності її орієнтованої на експорт економіки, але також для покращення енергетичної безпеки і забезпечення послідовного соціального і економічного зросту.

Дії, що мають на меті підвищення енергоефективності, можуть бути успішними лише за умови здійснення урядом енергоефективної політики, яка буде пронизувати усі сфери

національної економіки – від місцевої до економіки країни загалом і узгодить адміністративні, законні, фінансові заходи зі стимулюванням економіки.

2. РОЗРОБКА ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ – КОРОТКИЙ ОГЛЯД

У 1994 році почали впроваджувати першу комплексну політику спрямовану на енергоефективність з прийняттям закону «Про енергозбереження». Враховуючи тогочасний економічний спад, основним напрямком політики було енергозбереження. Отже, в 1995 році було створено декілька органів:

- Державний комітет України з енергозбереження, який діє як центральний орган виконавчої влади з реалізації державної політики в галузі енергозбереження;
- Державну інспекцію з енергозбереження, яка виконує функцію державного органу з питань контролю за ефективним використанням енергетичних ресурсів.

У 1997 році уряд України схвалив основні загальнонаціональні програми з енергозбереження:

- Державну комплексну програму з енергозбереження;
- Програму державної підтримки нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії і меншого гідралічного та теплового секторів енергетики.

У 2000 і 2001 роках прийняли закони «Про альтернативні види рідкого та газового палива» та «Про альтернативні джерела енергії».

У 2005 році збільшення цін на природний газ – основний енергоносіє високоенергоємних секторів, таких як виробництво сталі та цементу, хімічного сектору та сектору комунального теплопостачання – закликала уряд переглянути політику енергоефективності, зосередити свої зусилля на створенні нових пріоритетів та переході від економії енергії до цілей підвищення енергоефективності.

Нові цілі в політиці енергоефективності вимагали інституційних змін на державному рівні. Як наслідок, Указом Президента України № 678/2005 від 20 квітня 2005 року Державний комітет України з енергозбереження було розпущено та його функції були передані Міністерству палива та енергетики України.

Потім уряду стало відомо про потенційні конфлікти інтересів, які впливають із доручення одній службі управляти енергетичним сектором та реалізовувати політику енергоефективності. Таким чином, Указом Президента України № 1900 від 31 грудня 2005 року було створено Урядове Агентство, відповідальне за енергоефективність: Національне агентство України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів (НАЕР), яке в даний час називається Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України (ДАЕЕ).

Згідно зі своїм мандатом, ДАЕЕ є національним державним органом, відповідальним за політику енергоефективності. Воно координує діяльність відповідних секторних міністерств, відомств та місцевих органів виконавчої влади, які реалізують політику в галузі енергоефективності.

У липні 2007 року парламент прийняв закон «Про внесення змін до Положення України про стимуляцію енергоефективності», спрямований на практичне застосування механізмів економічного стимулювання енергоефективності, передбачених законом України «Про енергозбереження» та на посилення адміністративної відповідальності за порушення законодавства про енергозбереження та енергоефективність.

Таким чином, розвиток національної політики енергоефективності України можна умовно розділити на два етапи:

- Період помірному зростання цін на внутрішні енергоресурси та відносно стабільні ціни на імпортовані енергоресурси (1994-2004), протягом якого політика в основному орієнтувалась на енергозбереження (розробка та реалізація якого покладалась на Державний комітет України з енергозбереження);
- Другий етап, який почався в 2005 році, позначився швидким і раптовим зростанням цін на енергоносії, що призвело до переосмислення національної політики в галузі енергоефективності, заходи, цілі та результати якої все ще знаходяться в стадії розробки. Політика енергоефективності визначається законами та положеннями, прийнятими ДАЕЕ та представленими для узгодження з іншими державними органами і на розгляд в уряді.

У 2006 році уряд затвердив Енергетичну стратегію України на період до 2030 року, яка, серед іншого, передбачала зниження номінального споживання палива та енергії в середньостроковій перспективі для досягнення нинішніх темпів енергоємності ЄС до 2030 року. Однак, таку Стратегію значно критикували міжнародні організації і донори з огляду на такі питання, як відсутність проміжних/середньострокових цілей, брак узгодженості та загальне важке розуміння її загального розвитку.

В даний час уряд України, під керівництвом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України і за допомогою зовнішніх консультантів, розробляє оновлену Енергетичну стратегію до 2030 року, проект якої вже був опублікований і розповсюджений у червні 2012 року. Першою запропонованою особливістю є повна відсутність пріоритетності заходів з підвищення енергоефективності та впровадження і постійного панування розвитку органічного палива, такого як вугілля та ядерне паливо.

3. УСТАНОВИ

Інституційну схему роботи установ, о займаються розробкою енергетичної політики останніми роками було реорганізовано і тепер очолюється Кабінетом Міністрів, призначеним в якості вищого органу, що приймає рішення. Кабінет Міністрів є органом, відповідальним за координацію політики і нагляд за державними енергетичними компаніями. Енергетична політика займає важливе місце в політичному порядку денному парламенту і президента, що залучені до процесу прийняття рішень. До основних національних установ, що відповідають за енергетичну політику, відносяться:

- Міністерство енергетики та вугільної промисловості, що несе відповідальність за більшу частину політики енергопостачання та за координацію енергетичної політики в уряді і консультування парламенту.
- Міністерство екології та природних ресурсів, що відповідає за ліцензійні угоди та угоди про розподіл продукції щодо розробки вуглеводнів і політики зміни клімату. Координація та реалізація всіх заходів, пов'язаних з кліматичною політикою, визначених цим міністерством, підпадає під відповідальність Державного агентства екологічних інвестицій України, яке також несе загальну відповідальність за реалізацію положень Кіотського протоколу та РКЗК ООН.

- Міністерство фінансів відповідає за оподаткування в енергетичному секторі. Міністерство економічного розвитку і торгівлі є провідним в політиці енергоефективності, але відповідальність за політику в галузі енергоефективності розподіляється між багатьма міністерствами і відомствами.
- Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження (ДАЕЕ) є центральним органом виконавчої влади, що спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через підрозділ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України; воно відіграє важливу роль у популяризації енергоефективності і розвитку поновлюваних джерел енергії. ДАЕЕ доручено надавати пропозиції міністру відносно політики енергоефективності, ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, поновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, а також забезпечення реалізації проектів у сфері. ДАЕЕ має повноваження на розроблення і затвердження державних, промислових і регіональних цільових програм щодо раціонального використання енергетичних ресурсів, енергозбереження, поновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива. ДАЕЕ уповноважене здійснювати контроль за виконанням додаткових державних програм³.
- Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України розробляє відповідну політику і програми на місцевому рівні.
- Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НКРЕ), здійснює нагляд за ринком природного газу та електроенергії.
- Антимонопольний комітет відповідає за протидію надмірній концентрації ринкової влади.
- Державна інспекція ядерного регулювання несе нормативну відповідальність за експлуатацію ядерних установок, включаючи видобуток урану, зберігання радіоактивних відходів та виведення з експлуатації Чорнобильської АЕС.

4. РОЗРОБКА ВІДПОВІДНОЇ ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

4.1 Новий проект Енергетичної стратегії на період до 2030 року

Передбачається, що Енергетична стратегія України на період до 2030 року, прийнята в 2006 році, повинна оновлюватися кожних п'ять років. Влітку 2011 року Президент доручив уряду завдання оновлення Стратегії. У якості спеціального уповноваженого органу призначено Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. Кожну главу Стратегії розробляє

---

³ Секретаріат енергетичної хартії – «Ретельний аналіз Політики енергоефективності України», 2013 р.

певна установа. Після цього, запропоновані поправки розглядаються на засіданні колегії Міністерства енергетики.

Оновлення Стратегії в даний час є невирішеним питанням, хоча її, як передбачалося, слід було подати до Кабінету Міністрів у липні 2012 року. У червні 2012 року Міністерство енергетики та вугільної промисловості України опублікувало оновлений проект Енергетичної стратегії України на період до 2030 року на своєму веб-сайті, і це викликало бурхливу дискусію серед фахівців в енергетичній сфері.

Загальновідомим фактом є те, що Україна споживає занадто багато енергії, має найбільший рівень споживання в Європі і, швидше за все, у країнах ОЕСР. Тому найвищим пріоритетом у цій стратегії має стати пропагування енергоефективності (і відновлюваних джерел енергії). Це сприятиме не лише скороченню імпорту, але й переходу до безпечного навколишнього середовища і до величезних заощаджень, які також допомагають економіці. Проте, як не дивно, слід зауважити, що орієнтовний прогноз нового проекту стратегії не встановлює чіткого шляху до енергоефективності, не вказує на конкретні дії і завдання. Україна має зобов'язання по міжнародних договорах, які вимагають досягнення високих цілей (10-15%) в галузі енергоефективності та генерації енергії з відновлювальних джерел, а цього неможливо досягнути без величезного поштовху в цьому напрямку.

Спочатку складається враження, що енергоефективність тут є важливим пріоритетом, на якому буде базуватися перегляд Стратегії 2006 року. Втім, здається, що так і не прийняли до уваги жодної передової практики, не описали чи не деталізували жодної програми енергоефективності, не вказали конкретних засобів для досягнення мети, не прийняли зобов'язань щодо справжньої зміни поведінки та врахували лише незначне покращення у транспортній сфері. *«Впровадження положень Енергетичної стратегії повинне забезпечити досягнення (крім іншого) реалізації комплексних програм енергоефективності, спрямованих на зниження питомого енергоспоживання в народному господарстві на 30-35% до 2030 року»⁴*. Однак в прогнозах не заплановано застосування таких програм. Враховуючи рівні інтенсивності із поганою славою, Україна повинна зробити енергоефективність найважливішим пріоритетом і виділити його в новій переглянутій Стратегії.

Якщо уважніше поглянути на зміст проекту Стратегії, стає очевидним, що існує два основних пріоритети, які затьмарюють всі інші: (I) скорочення імпорту і стимулювання внутрішнього виробництва енергії (для того, щоб продемонструвати намір України стати енергетично-незалежною та для підвищення безпеки) і (II) подальший розвиток викопних видів палива (2010-2030 роки: +82%) і ядерного виробництва (2010-2030 роки: +49%).

Тому дивно побачити, що *«Враховуючи нинішній стан в цьому секторі та при будь-якому сценарії зростання попиту на енергію, енергетичний сектор України має наступні пріоритети для забезпечення зростання економіки країни»*. Серед таких пріоритетів ми знаходимо **«розвиток відновлюваних джерел енергії»**.

З наявних даних у представлених таблицях, найвища частка відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) присутня в найгіршому випадку та становить 1,88% від загального обсягу постачання (239 млн. тон умовного палива) в 2030 році.

---

⁴ ст.6 Проект Енергетичної стратегії України до 2030 року

Розділ Енергоефективність слід першим обговорити в Стратегії та повинен бути присутній горизонтальний зріз, який зачіпає кожен аспект стратегії (паливний сектор, технологічні покращення або діяльність).

Енергоефективність, на відміну від конкретної науки з цілями для досягнення та чіткого шляху їх досягнення, розглядається як нереальність і, таким чином, не повністю розглядається в проекті стратегії.

На закінчення, енергоефективність не була пріоритетом, як це повинно було бути. Це далеко не так.

Якщо ви хочете отримати поглиблений огляд Енергетичної стратегії до 2030 року, ви можете прочитати **Позиційний документ ЄУЕА** за адресою: <http://euea-energyagency.org/uk/biblioteka/pryntsyповi-polozhennya>

4.2 Договір про Енергетичне співтовариство

24 вересня 2010 року Україна приєдналася до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (ДЕС) і 1 лютого 2011 року стала повноправним членом Енергетичного Співтовариства (ЕНС). Підписавши договір, Україна взяла на себе зобов'язання щодо реалізації певних досягнень в цій області, розробки адекватної нормативно-правової бази та лібералізації енергетичного ринку відповідно із досягненнями в рамках Договору. Вступ України до цієї міжнародної організації надасть чудову можливість розпочати реформи, які необхідні в енергетичному секторі.

Енергетичне Співтовариство концентрує свою увагу на конкретних нормах і вимогах в сфері електрики, газу, охорони навколишнього середовища, енергоефективності, відновлюваних джерел енергії, конкуренції і безпеки поставок. Крім того, планується подальше розширення норм і вимог в галузі статистики і запасів нафти.

Будучи членом **Європейського Енергетичного співтовариства**, Україна повинна перейняти та впровадити енергетичний розділ Збірка основних норм і вимог Євросоюзу, в тому числі Директиву 2001/77/ЄС про пропагування електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії на внутрішньому електроенергетичному ринку, встановивши мету збільшити на 12% частку енергії, котра отримується із відновлюваних джерел енергії до 2020 року. У той же час, у цей документ були внесені поправки Директивою 2009/28/ЄС, на основі якої європейські країни навіть збільшили мету щодо досягнення такої частки до 20% до 2020 року.

Сьогодні, сторони-члени Енергетичного співтовариства повинні перенести наступні директиви у свої законодавства:

- **Директива 2006/32/ЄС** з ефективності кінцевого енерговикористання та енергетичних послуг, скасовує Директиву Ради 93/76/ЄЕС (перенесення терміну: 31 грудня 2011 р.)
- **Директива 2010/31/ЄС** з енергетичних характеристик будівель (перенесення терміну: 30 вересня 2012 р.)
- **Директива 2010/30/ЄС** з показань за допомогою маркування та стандартизації інформації про споживання енергії та інших ресурсів, пов'язаних з енергетичними продуктами (базова директива, перенесення терміну: 31 грудня 2011 р.), а також набір норм по здійсненню регулювання для окремих видів побутової техніки (перенесення терміну: 31 грудня 2012 р.)⁵.

⁵ Для отримання конкретнішої інформації, будь ласка, див. Рішення Міністерської Ради Енергетичного Співтовариства № 2010/02/МР-ЕС, № 2009/05/МР-ЕС та № 2011/03/МР-ЕС, на сторінці: http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/ENERGY_COMMUNITY/Legal/Decisions

Для різних країн, графік виконання директив варіюється, але в кінцевому рахунку це є обов'язковим для всіх сторін. Директиви мають справу з питаннями енергоефективності в енергетичному секторі кінцевого використання енергії та енергетичних послуг, просування енергоефективності будівель та маркування товарів, пов'язаних з енергетикою, у тому числі енергетичне маркування побутових приладів. Україна все ще затагує з презентацією свого Національного плану дій з впровадження енергоефективності (НПДВЕ), а також здійсненням двох вищезгаданих директив, для яких термін перенесення закінчився в грудні 2011 року.

На цьому етапі необхідно:

а) представити секретаріату Енергетичного співтовариства Національний план дій з впровадження енергоефективності;

б) розробити дорожню карту щодо реалізації Директив з енергоефективності;

в) прийняти закон про енергоефективність України та встановити пріоритет енергетичної ефективності у відповідності зі Збіркою основних норм і вимог Євросоюзу з енергоефективності, а також головними національними енергетичними законами, у тому числі Енергетичною стратегією України;

д) вчасно прийняти закон про енергозбереження у будівлях, який повинен відповідати директиві з енергоефективності будівель.

е) скасувати підтримку споживчих цін у якості негативного фактору, який перешкоджає реалізації заходів з підвищення енергоефективності, в той час розвиваючи мережу безпеки для уразливих споживачів.

4.3 Національний план дій з впровадження енергоефективності

У відповідності з Договором про енергетичне співтовариство, Україна повинна розробити та реалізувати Національний план дій з впровадження енергоефективності відповідно до вимог Рішення ради міністрів енергетичного співтовариства Д/2009/05/МР-ЕС від 18 грудня 2009 року щодо впровадження певних директив з енергоефективності з урахуванням Директиви 2006/32/ЄС з енергоефективності кінцевого використання енергії та енергетичних послуг.

План дій, по суті, являє собою практичну демонстрацію намірів Договірних Сторін із впровадження енергоефективності. Однак, вони ефективними тільки, якщо будуть відображені в реальних діях на місцях.

Успішний план дій закріпив би політику енергоефективності в ширшому політичному контексті, зробив би пріоритетним розподіл ресурсів по всім параметрам енергоефективності, забезпечив би досягнення взаємодії між політичними напрямками та уникнення дублювань, а також закріпив би розподіл чіткої відповідальності за реалізацію. Успішний план дій підвищив би поінформованість споживачів про переваги енергоефективності та про те, що вони мають право усвідомленого вибору. Враховуючи його великий потенціал для стимулювання попиту ринку і розвитку більш енергоефективної продукції та послуг, зразкова роль державних закупівель повинна також бути значно посилена в Національних планах дій з впровадження енергоефективності.

В листопаді 2013 р. ДАЕЕ оприлюднило проект Національного плану дій з впровадження енергоефективності на період до 2020 року. Звітний період для України відносно досягнення встановлених цілей НПДВЕ буде тривати з 2012 по 2020 роки згідно з Директивою. Основна ціль

полягає в забезпеченні мінімального запланованого рівня енергозбереження у розмірі 9% від кінцевого внутрішнього споживання енергії за останній наявний період (2005-2009 роки) до 2020 року. Першим Національним планом дій з впровадження енергоефективності встановлюється проміжне орієнтоване планове завдання протягом трьохрічного періоду з початку реалізації плану досягти показника в розмірі 2% від внутрішнього цільового споживання енергоресурсів. Вищезазначені цілі не поширюються на споживачів енергоресурсів, на яких розповсюджується дія Директиви 2003/87/ЄС, в якій встановлюється схема торгівлі квотами на викиди парникових газів в Спільноті (ETD), а також кінцеві споживачі, які використовують повітряний і річковий транспорт. Для вирішення цього завдання були використані комплексні та індивідуальні дані про споживання енергоресурсів. Ці дані були надані Державною службою статистики України. Наявні показники енергетичного балансу не відрізняються від даних Євростат. В ході реалізації Плану Україна повинна також запровадити ефективні нормативні, податкові, фінансові та організаційні заходи для успішної реалізації плану та виконання Директиви загалом. Реалізація заходів, необхідних для вирішення орієнтованого планового завдання, вимагає мобілізації значних фінансових ресурсів, збільшення заходів щодо підвищення енергоефективності, запланованих державою, та подальшої лібералізації енергетичного ринку, зокрема, з точки зору пропозиції енергетичних послуг, а також розвитку публічно-приватних партнерств у сфері енергоефективності.

Місцевими і міжнародними експертами були підняті основні питання відносно відповідності запланованих показників в рамках Національного плану дій з впровадження енергоефективності (показникам, що включено до Енергетичної стратегії на період до 2030 року) і нечіткі завдання, визначені Україною (9%, що є мінімальним значенням за EnCoT), яка могла б використати цю можливість, щоб показати свої наміри щодо поліпшення енергетичної ситуації.

4.4 Державна цільова програма енергоефективності на 2010-2015 роки

Державну цільову економічну програму енергоефективності і розвитку виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки затвердили постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.2010 (№ 243) зі змінами від 25 січня 2012 року.

Програма спрямована на:

- Створення умов для наближення енергоємності валового внутрішнього продукту України до рівня розвинутих країн та стандартів Європейського Союзу;
- Зниження енергоємності валового внутрішнього продукту за період реалізації Програми на 20% у порівнянні з 2008 роком (на 3,3% щорічно); підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів і посилення конкурентоспроможності національної економіки.

Оптимізація структури Українського енергетичного балансу, в якому частка енергії з відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) та альтернативних видів палива (АВП) в 2015 році буде не меншою 10 відсотків за рахунок зниження частки імпортованих енергоресурсів, зокрема, природного газу, і їх заміна альтернативними видами енергії, в тому числі вторинними типами енергії.

Очікується, що ряд заходів, спрямованих на розвиток відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива будуть реалізовані в рамках цієї Програми, зокрема, будівництво вітрових і сонячних станцій, установок для виробництва біодизелю, біоетанолу та синтетичного палива, відновлення малих ГЕС і будівництво нових об'єктів, будівництво об'єктів для твердої біомаси та біогазу, реалізація експериментальних проектів з будівництва геотермальних станцій з відповідним використанням газу зокрема.

Крім того, Програма повинна зменшити технологічні та неенергетичні втрати за рахунок наступних заходів:

- Оновлення та модернізація енергоємного обладнання виробничої промисловості;
- Впровадження когенераційних технологій на підприємствах комунальної власності у сфері теплової енергії;
- Впровадження технологій, які включають в себе використання теплових насосів, електричного опалення, зберігання тепла і гарячої води для комунальних підприємств та державних установ;
- Модернізація газотранспортної системи, обладнання теплових електростанцій і ТЕС.

4.5 Концесійна угода⁶

Концесійні угоди забезпечують більш конкурентоспроможний та ефективний механізм прийняття державних інфраструктурних проектів без їх приватизації. На відміну від управлінських угод, за якими уряд платить оператору фіксовану плату для роботи з проектом, концесійна угода дозволяє оператору зберегти прибуток від неї при створенні та управлінні проектом, в обмін на виплату уряду концесійних платежів. Ця структура компенсації стимулює власника концесії на ефективну розробку, експлуатацію та технічне обслуговування проекту.

З метою впровадження закону України «Про Особливості оренди чи концесії об'єктів державної власності паливно-енергетичного комплексу» від 8 липня 2012 року і закону України «Про Особливості надання в оренду та концесію об'єктів централізованого водопостачання і теплопостачання та водовідведення в муніципальній власності» від 21 жовтня 2012 року, відповідні міністерства затвердили *Порядок прийняття рішення щодо оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу*, який вступив в дію 8 червня 2012 року та *Рекомендації з організації оренди чи концесії щодо об'єктів централізованого водо- і теплопостачання та водовідведення в муніципальній власності* від 3 квітня 2012 року («Концесійне законодавство»).

Процедура концесії, висвітлена концесійним законодавством, включає в себе наступні етапи:

- Міністерство енергетики та вугільної промисловості України (в питаннях державних об'єктів паливно-енергетичного комплексу) або Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (в питаннях об'єктів централізованого водо-і теплопостачання та водовідведення) приймає рішення про концесію;
- Організаційно-технічна підготовка до концесії;
- Міністерство енергетики та вугільної промисловості України або компетентні місцеві органи влади повідомляють та організують концесійний тендер;
- Сторони обговорюють концесійну угоду і виконують її.

Своєю резолюцією від 11 січня 2012 № 71 Кабінет міністрів України затвердив перелік об'єктів державної власності, які мають право на концесію, який в даний час включає в себе 88 об'єктів, переважно вугільних шахт.

---

⁶ Партнери Авеллум: http://www.avellum.com/en/index/legalalerts/legislation_changes/217/

5. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

Наріжним каменем поточної нормативно-правової бази в галузі енергоефективності є Закон «Про енергозбереження», «Закон про альтернативні джерела енергії» та «Закон про альтернативні види палива», які підтримуються іншими різними нормативними актами.

Всупереч розвитку альтернативних джерел енергії, заходи з підвищення енергоефективності слабо підтримуються національним законодавством.

На відповідному законодавчому рівні тільки закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання заходів з енергозбереження» був прийнятий з передбаченням податків і мит, преференції для імпорту енергоефективного обладнання. Проте перелік такого обладнання розроблено Кабінетом Міністрів вручну без встановлення суворих характеристик, що зробило ці положення неефективними на практиці.

Однак, на загальну думку, нормативно-правова база в цілому є недостатньою для забезпечення ефективного регулювання енергоефективності в Україні. Для зменшення прогалини в національному законодавстві в парламенті розробили та зареєстрували низку законопроектів: найновіший законопроект «Про ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів» (№ 6212 від 19 березня 2010 року) та проект закону «Про енергоефективність» (№ 5016 від 23 липня 2009 року), обидва спрямовані на створення фундаментальної правової бази для підвищення енергоефективності, забезпечення економічних та організаційних умов для ефективного та економного використання паливно-енергетичних ресурсів.

На жаль, ці законопроекти мають в основному декларативний характер і потребують подальшого вдосконалення. Це стосується, зокрема, встановлення основних національних стандартів використання енергоресурсів, системи вимірювання енергоефективності та застосування більш жорстких економічних санкцій за порушення енергоефективності, ніж ті, які викладені в поточній версії закону «Про енергозбереження» (Інтегітіс, 2010)⁷.

5.1 Закон про енергоефективність в будівлях⁸

13 січня 2012 року, **проект закону** «Про енергоефективність житлових та громадських будівель» передали в парламентський комітет з питань будівництва, містобудування і регіональної політики при Кабінеті Міністрів України.

Актуальність даного проекту закону пов'язана з прийняттям Закону України «Про ратифікацію протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства».

Хоча Україна намагається дотримуватися своїх зобов'язань по Договору про Енергетичне Співтовариство шляхом введення норм ЄС з питань енергетики, навколишнього середовища,

⁷ Текст з німецької консультативної групи Інституту економічних досліджень та політичних консультацій: «На шляху до підвищення енергоефективності в Україні: Зменшення регулювання і сприяння підвищенню енергоефективності»: http://www.beratergruppe-ukraine.de/download/Beraterpapiere/2012/PP_01_2012_en.pdf?PHPSESSID=00793134947aa9c71b19dcfe2faca160

⁸ ⁸ Експертно-дорадчий центр "Правова Аналітика" (EACLA): <http://legalanalytics.com.ua/en/component/content/article/94-energy-saving.html>

конкурентної політики та відновлюваних джерел енергії, питання енергоефективності будівель залишається юридично нерегульованим в Україні.

Коротко:

- Стаття 5 регулює питання формування державної політики у сфері енергоефективності в будинках за умови, що, серед іншого, результатом буде скорочення викидів двоокису вуглецю в атмосферу та спорудження будівель відбуватиметься з близьким до нуля індексом споживання енергії.
- Законопроект передбачає мінімальні стандарти енергоефективності в будівлях. Ці мінімальні вимоги до енергоефективності в будівлях повинні підтверджуватися кожні п'ять років (стаття 10).
- Стаття 16 законопроекту передбачає видачу будівлям **паспортів** енергоефективності. Паспорти будуть розміщені в Єдиному державному реєстрі паспортів енергоефективності будівель, які повинні бути доступними для громадськості.
- Проект закону також зобов'язує власників будинків забезпечувати дотримання мінімальних будівельних стандартів енергоефективності, які повинні бути виконані за рахунок власників. У той же час держава надаватиме фінансову підтримку за рахунок пільгових кредитних коштів і бюджетного фінансування.
- Проект закону також передбачає адміністративну відповідальність у разі недотримання правових норм у цій сфері.

5.2 План дій з регулятивної підтримки впровадження енергоефективної політики споживання тепла і модернізації галузі теплопостачання

30 липня 2012 року Кабінет Міністрів України (№ 588) затвердив вищезазначений план дій на підтримку прозорої, якісної експлуатації та інвестиційної привабливості підприємств теплопостачання.

План дій складається з 20 заходів, спрямованих на скорочення споживання теплової енергії, поліпшення переміщення і розподілу теплової енергії, модернізацію підприємств теплопостачання, стимулювання кінцевого користувача, здійснення заходів щодо енергоефективності, встановлення приладів обліку теплової енергії для постачальників та споживачів тощо, які, в повному обсязі, повинні сприяти зниженню теплових втрат енергії на 10-15%, та загальне скорочення споживання енергії приблизно на 50% в будівлях.

За різними оцінками експертів, діапазон обсягу необхідних інвестицій становить:

- Термо-модернізації будівель: приблизно 150 млрд. грн.
- Модернізації обладнання компаній централізованого теплопостачання та інфраструктури - приблизно 140 млрд. грн.

Це вимагатиме комплексного підходу, заснованого на поєднанні державного та приватного фінансування.

5.3 Облік енергоресурсів

Недостатній та невідповідний облік використання енергії є важливим питанням, яке перешкоджає прогресу в галузі енергоефективності. Це посилюється неповною нормативною базою в галузі вимірювального обладнання та недотриманням міжнародних та європейських стандартів.

Нововведення у цій галузі привели до змішаних результатів. Концепції для реалізації системи обліку на оптових ринках електроенергії та газу вже прийняті, хоча їх реалізація відстає від графіка.

Тим не менше, домогосподарства залишаються найбільш проблемною областю обліку споживання енергоресурсів. Згідно з інформацією, представленою державною інспекцією з енергозбереження за результатами перевірки 532 зразків багатоповерхових житлових будинків у різних регіонах України протягом 2007 року, рівень впровадження приладів обліку був наступним:

- прилади обліку холодної води – 61,3%;
- прилади обліку гарячої води – 14,9%;
- прилади обліку теплової енергії – 47,5%.

Відповідно до інформації, наданої національною газовою та нафтовою монополією НАК «Нафтогаз України» станом на середину 2007 року лише 51% квартир були оснащені газовими лічильниками.

Місцеві бюджети повинні забезпечувати основне джерело фінансування для установки лічильників холодної та гарячої води та тепла в будинках. Відсутність належного фінансування призвело до хронічного недофінансування установки лічильників.

ДАЕЕ розробило та представило на розгляд інших міністерств проект закону «Про бухгалтерський облік ресурсів, що поставляються для фізичних осіб через мережу», спрямований на те, щоб постачальники енергоресурсів і води були відповідальні за забезпечення того, щоб всі домогосподарства були належним чином оснащені відповідним обладнанням до 1 січня 2015 року.

5.4 Централізоване тепlopостачання

Сектор централізованого тепlopостачання⁹ в Україні перебуває у фізичній та фінансовій кризі.

Країни регіону впровадили політичні реформи за допомогою ефективних змін в нормативно-правовій базі, дозволяючи їм створювати незалежні регулятори, підвищувати тарифи з урахуванням повної вартості послуги, залучати приватний сектор та залучати нові інвестиції. Введення обліку теплової енергії на рівні будівлі був одним з перших кроків у реалізації інвестиційних програм. Україна зберегла регулювання, володіння та експлуатацію компаній централізованого тепlopостачання (ЦТ) в руках місцевих органів влади, і всі тарифи значно нижче рівня, необхідного для забезпечення гарної якості послуг.

Облік теплової енергії і споживання на основі білінгу є важливим кроком у напрямку підвищення якості послуг, зниження побутових витрат та підвищення фінансової стійкості компаній ЦТ. Існує очевидна напруга між цілями підвищення якості обслуговування клієнтів, зберігаючи при цьому доступним ЦТ. Тарифи повинні більш ніж у два рази відображати економічні витрати на виробництво тепла. Одноразовий різкий підйом тарифів такого масштабу зроблять послуги ЦТ недоступними для більшості українських сімей на нинішньому

---

⁹ Звіт Світового Банку – «Модернізація системи централізованого тепlopостачання в Україні: Облік теплової енергії та споживання на основі білінгу», лютий 2012: <http://siteresources.worldbank.org/UKRAINE/UKRAINIANEXTN/Resources/455680-1332179461564/UkraineDHreport2012e.pdf>

рівні споживання. Пропонованим є рішення про зниження споживання теплової енергії на 50%, щоб компенсувати подвоєння цін, в поєднанні з цільовим соціальним захистом бідних верств населення.

Крім того, ряд додаткових інституційних, правових та регулятивних заходів є необхідними для підтримки інвестицій, у тому числі:

- Повна деполітизація тарифного регулювання шляхом передачі відповідальності незалежного регулятора сектора;
- Створення компаній ЦТ, відповідальних за фінансування, закупівлю, установку, обслуговування індивідуальних теплових підстанцій (ІТП) і лічильників, а також зчитування лічильників;
- Стандартизація договорів тепlopостачання. Договори тепlopостачання істотно різняться по всій Україні. Мова є часто заплутаною, із зайвими деталями та, в деяких випадках, суперечлива;
- Сприяння створенню Об'єднань співвласників багатоквартирного будинку/(ОСББ). Компанії ЦТ бажатимуть укласти договори з ОСББ, оскільки вони є юридичними особами з організованою адміністрацією.

Нарешті необхідна фінансова підтримка включає в себе:

- Цільові субсидії для бідних клієнтів. Уряд може краще обслуговувати бідних клієнтів шляхом надання прямих субсидій окремим домогосподарствам, а не компаніям ЦТ;
- Фінансування підвищення енергоефективності. Уряд міг би сприяти таким інвестиціям у вигляді субсидій або пільгових кредитних програм, які фондується або фінансуються донорами.

5.5 Розробка стандартів енергоефективності та маркування обладнання, яке використовує енергію

Розробка та впровадження національних стандартів у галузі енергоефективності є одним з основних напрямків діяльності ДАЕЕ. В даний час стандарти енергоефективності розробляються ДАЕЕ у співпраці з Держспоживстандартом¹⁰ та спеціалізованими компаніями. У майбутньому ці функції планується покласти виключно на ДАЕЕ.

Відповідно до Закону України «Про енергоефективність», стандарти енергоефективності є обов'язковими і повинні замінити систему норм споживання енергії.

Маркування є однією з основних майбутніх тенденцій державної політики в галузі енергоефективності. В даний час маркування обладнання залишається правом вибору для виробників обладнання та постачальників. Певні успіхи були досягнуті в маркуванні побутової техніки (були розроблені стандарти для їхньої енергоефективності та виконується добровільне

---

¹⁰ Урядовий орган, відповідальний за стандартизацію

маркування). З іншого боку, маркування промислового обладнання з використання енергії не використовується взагалі.

Для введення обов'язкового маркування побутової техніки, ДАЕЕ розробив проект Технічних правил маркування побутових електроприладів на основі Директиви ЄС 92/75/ЄЕС від 22/09/1992 про маркування побутової техніки та зазначення споживання енергії та інших ресурсів.

Ці Технічні правила будуть обов'язковими для:

- Виробників та постачальників такого обладнання;
- Компаній, які ввозять таке обладнання на митну територію України.

Оцінка відповідності маркування правилам та стандартам буде здійснюватися спеціально сертифікованими органами з наступною видачею Декларації відповідності. Комерціалізація немаркованого обладнання стане неможливою. ДАЕЕ буде здійснювати інспекцію відповідності маркування побутових електричних приладів.

6. ПРОГРАМИ І МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА

В загальному, міжнародна фінансова підтримка у сфері інвестування енергоефективності та енергозбереження в Україні розподіляється між невеликими проектами. Найбільшими інвесторами у цій сфері є міжнародні фінансові інститути (МФІ), які підтримують місцеві проекти в рамках програм розвитку, або розробляють власні спеціальні програми для України. Ціллю інвесторів є покращення енергоефективності на промислових підприємствах малого і середнього бізнесу (МСП), а також на комунальних підприємствах, які належать місцевим органам управління.

Таблиця 2

Головні актуальні програми фінансової підтримки в Україні у сфері енергоефективності

Інвестор	Існуюча/запланована програма	Тривалість	Кошти	Першочергові завдання
ЄС	Пряма підтримка програм енергоефективності у рамках українського бюджету (через Державну Агенцію Енергоефективності -ДАЕЕ)	2011-2013	Загальна сума 70 млн. євро, 31 млн. євро (фіксовано) в жовтні 2011; 32 млн. євро в змінних траншах (2011-2013) + 7 млн. євро на технічне сприяння та субсидії	1. Загальні принципи політики 2. Законодавча база 3. Управління державними фінансами 4. Міри щодо енергоефективності (енергетичний баланс, обізнаність громадськості, доступ до фінансування і т.д.) 5. Результати реалізації політики (зниження енергозатрат; зниження втрат енергії)
ЄБРР	1. УкрЕСКО 2. Енергетичний Альянс 3. Програма енергоефективності в Україні	1. Діючий 2. Діючий 3. Діючий	1. 34 млн. євро 2. 7 млн. євро 3. 105 млн. дол. США	1. Промислові МСП 2. Обладнання теплофікації 3. Промислові МСП
	Зміна ринкового механізму			Публічно-правові

ПРООН	з метою впровадження ефективного освітлення	2010-2015	31 млн. дол. США	організації і житлові будинки
USAID	Проект Реформування Муніципального Енергетичного Сектору (ПРМЕС)	Діючий	13,5 млн. дол. США	Органи виконавчої влади/самоврядування на місцях

ЄБРР має найдовшу історію підтримки проектів енергоефективності в Україні. Одним з найперших проектів банку в цій галузі було заснування так званих «Енергосервісних Компаній». УкрЕСКО (сітка сервісних компаній) та «Енергетичний Альянс» використовували позики ЄБРР для інвестування проектів по енергозбереженню. В 1998 і 2005 роках ЄБРР надав два транші позик на суму 50 млн. дол. США для УкрЕСКО, а також в 2003 році 10 млн. дол. США для Енергетичного Альянсу. Тоді як Енергетичний Альянс використав позики для фінансування купівлі обладнання теплофікації українськими компаніями, УкрЕСКО успішно втілює 24 проекти з енергоефективності в різних галузях промисловості, в основному, в сферах теплофікації, заміни застарілого обладнання і модернізації систем холодо- і тепlopостачання.

Вартість проектів в середньому коливалась між 200 000 і п'ятьма мільйонами дол. США, при тому, що період окупності проектів складав 1-4 роки (ЄЕК ООН, 2010). На сьогодні, ЄБРР надав позику на суму 34 млн. євро для фінансування УкрЕСКО, яка підтримується державою, а також позику на суму 6,8 млн. євро для Енергетичного Альянсу, який являється приватною власністю. Одна з найбільших програм ЄБРР у сфері енергоефективності називається **Програмою Енергоефективності в Україні (УКЕЕР)**, яка розроблена з метою надання позик і технічної підтримки для малих і середніх компаній через певні українські банки. Станом на березень 2011, через Програму енергоефективності в Україні було виділено приблизно 105 млн. дол. США на підтримку проектів енергоефективності у різних секторах. До того ж, ЄБРР надав декілька значних позик для проектів енергоефективності на великих промислових підприємствах, електроенергетичних компаніях і комунальних підприємствах з метою їх підтримки у модернізації застарілого обладнання.

Всесвітній банк співпрацює з Україною в рамках декількох механізмів, включаючи:

- *Фонд Вуглецевого Партнерства* (з загальною сумою капіталу в 5 млрд. дол. США) і його двома структурними підрозділами: Фондом Розвитку Основних Вуглецевих Активів і Вуглецевим Фондом.
- Інвестиційні фонди Зміни Клімату (Стратегічний Фонд Зміни Клімату і Фонд Екологічно Чистих Технологій).
- Проект Енергоефективності, який є кредитною лінією з субкредитуванням через два національні банки. Загальна сума позик складає 200 млн. дол. США, які будуть надані до березня 2016 (Всесвітній банк, 2011).

В кінці 2013 року **USAID** схвалили фінансування проектів з енергоефективності та заподіяння викидів парникових газів в промисловому секторі України.

Європейський Союз лише нещодавно розпочав надавати підтримку Україні у реалізації програм по енергоефективності на підставі того, що законодавство України суперечить нормативам ЄС. Повідомлено, що Україна отримує перший транш фінансової допомоги на суму 31 млн. євро в кінці 2011 для виконання програм енергоефективності, в першу чергу, в державному секторі. Впродовж 2011-2013 років, Україна очікує отримати ще 70 млн. коштів ЄС, з яких 63 млн. євро повинні бути використанні на реалізацію програм по ефективному використанню енергії, що стосуються завдань Підтримки Бюджету, і 7 млн. євро на Додаткову Підтримку, включаючи технічну допомогу ДАЕЕ.

Один проект по технічній підтримці «Розширення можливостей державної агенції з енергоефективності» на суму 32 млн. євро вже був профінансований, і його ціллю є:

- Підвищення дієвості ДАЕЕ для розробки і реалізації національної політики в області енергоефективності і джерел відновлюваної енергії;
- Допомога в реалізації Програми підтримки законодавства в секторі, що фінансується ЄС.

Крім того, ЄС створили з ДАЕЕ проект обміну досвідом «Удосконалення основ законодавства в сфері енергоефективності та їх наближення до вимог законодавства ЄС»; це 1,250 млн. євро, щоб узгодити певні внутрішні законопроекти, які стосуються енергоефективності, з відповідними директивами/стандартами ЄС згідно з вимогами Співтовариства по Збереженню Енергії. Крім законодавства, проект також має на меті закріпити інструменти і механізми, засновані на найкращому досвіді ЄС, для того, щоб максимально збільшити вплив нової законодавчої бази.

Угода мерів є добровільною ініціативою мерів, які зобов'язуються знизити викиди CO² і споживання енергії в їхніх містах на 20% до 2020. Регіональний проект, який охоплює Україну, складається з (i) укладання Угоди мерів – Східного відділення для надання технічної допомоги тим містам, які підписали дану угоду, і (ii) використання грантів на суму 2,5 млн. євро з метою фінансування проектів в тих містах, які підписали угоду, - до 500 000 Євро на проект.

Концепція проекту «Місцевий розвиток орієнтований на громаду», Фаза II (17,1 млн. євро) - це проект, який спонсорується Євросоюзом, а також фінансується і реалізується Програмою Розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН). Жителі 900 громад з всіх областей України впродовж чотирьох років отримуватимуть допомогу в рамках продовженого проекту щодо розробки концепції, орієнтованої на громаду. Завдяки цій програмі, місцеві лідери і представники місцевої влади отримають відповідне навчання і підтримку для розвитку демократичних процесів, щоб забезпечити потреби їхньої власної громади і реалізувати спільні ініціативи щодо покращення умов життя. Енергоефективність, постачання води, навколишнє середовище, охорона здоров'я залишатимуться пріоритетами підтримки, а розвиток людських ресурсів стане ключовим моментом програми з розробки концепції, орієнтованої на громаду.

Програма Розвитку Організації Об'єднаних Націй на даний момент здійснює цільовий проект під назвою «Зміна ринкового механізму для впровадження ефективного освітлення», метою якого є впровадження новітніх ефективних освітлювальних технологій і поступове вилучення з експлуатації неефективних освітлювальних технологій в житлових і громадських будівлях. Загальна сума фінансування даного проекту складає 31 млн. дол. США на період 2010–2015.

Німецьке товариство інтернаціональної співпраці (GIZ) координує розвиток співпраці Німеччини з Україною в області стабільного економічного розвитку, тоді як Банк розвитку KfW Entwicklungsbank відповідає за управління програмою по збільшенню енергоефективності.

У проекті «Енергоефективність в будинках» (2007-2013) уряду України рекомендується скласти законопроект щодо збільшення енергоефективності у сфері будівництва, і розробити програми фінансової підтримки і механізми стимулювання енергозбереження в будівлях.

На регіональному рівні, головна увага зосереджена на впровадженні систем управління енергоспоживання головним чином у чотирьох містах, а саме: Чернігові, Івано-Франківську, Миргороді і Новоград-Волинську. Для цього проводиться навчання керівників енергетичних господарств, розробляються плани по енергоспоживанню в будинках, встановлюються системи контролю, та організуються показові роботи по модернізації обладнання, щоб продемонструвати заходи по енергозбереженню.

Північна Екологічна Фінансова Корпорація НЕФКО тісно співпрацює з Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження (ДАЕЕ), а також з Міністерством житлового і комунального господарства для втілення проектів енергозбереження та енергоефективності в секторі нерухомості.

НЕФКО має намір фінансувати декілька проектів районного теплопостачання згідно з програмою E5P, і в даний момент разом з компанією центрального районного теплопостачання «Теплотрансервіс» розробляє проект вартістю в 2,75 млн. євро, метою якого є оновлення системи теплопостачання в місті Рівне, що на західній Україні.

Очікують, що це інвестування зменшить споживання природного газу на 1,3 млн. кубічних метрів на рік, і згідно розрахунків, період окупності інвестицій складатиме приблизно 4 роки.

Шведське міжнародне агентство розвитку (SIDA) разом з НЕФКО і українськими органами влади домовились скласти інвестиційну програму, метою якої є впровадження проектів енергоефективності в Україні. Ця програма, під назвою ДемоУкраїна, повинна отримати від уряду Швеції через SIDA 35 млн. шв. крон, які будуть використані для фінансування місцевих проектів районного теплопостачання. НЕФКО, зі своєї сторони, керуватиме програмою, а також забезпечуватиме ефективне енергоспоживання та затрати енергії через консультування і постачання кваліфікованих експертів з районного теплопостачання.

Згідно умов цього договору, фінансування десятиох проектів центрального районного теплопостачання буде здійснено через гранти від SIDA і позики від НЕФКО. Максимальний розмір позики і гранту на кожний проект складатиме 400 000 Євро і 300 000 Євро відповідно.

Східноєвропейське партнерство з енергоефективності та довкілля (E5P) - фонд донорського фінансування, який складає 90 млн. євро, який адмініструється ЄБРР і був створений з метою сприяння інвестуванню проектів енергоефективності в Україні та в інших країнах Східної Європи, і був започаткований з ініціативи уряду Швеції в період її головування в Європейському Союзі в 2009. Фонд доповнюватиме позики на економію енергії, які надаються фінансовими установами, включаючи Європейський Банк Реконструкції та Розвитку, Північний Інвестиційний Банк, Північну Екологічну Фінансову Корпорацію і Групу Всесвітнього Банку.

Гранти згідно E5P будуть розподілені в чотирьох пріоритетних областях, а саме: районне теплопостачання, інші проекти по економії енергії, екологічні проекти в Україні, а також додаткові проекти в інших країнах Східної Європи, хоча Україна вважається основним бенефіціаром фонду. Крім сприяння енергоефективності, дане фінансування також буде підтримувати інші ініціативи, що впроваджуються в цілях значного збереження енергії. Екологічні проекти, наприклад ті, що стосуються стічних вод чи відновлюваної енергії, також будуть входити в рамки безвідплатного фінансування.

Тому, міжнародна фінансова підтримка відіграє важливу роль як джерело фінансування проектів енергоефективності в Україні, особливо в тих секторах, де доступ до фінансового ринку обмежений (наприклад, підприємства малого і середнього бізнесу, і державні комунальні підприємства).

Крім цього, міжнародна підтримка часто-густо стимулює передачу знань та інформації компаніям, які надають технічно-консультаційні послуги.

Проте, незважаючи на те, що були здійснені значні інвестиції, міжнародна підтримка не може замінити діючі внутрішні ринкові механізми і звільнити уряд України від обов'язку створити таке середовище, яке б сприяло інвестуванню в енергозберігаючі технології.

7. ВИСНОВКИ

Не виникає жодних сумнівів, що рівень енергоспоживання в Україні є вищим, ніж він міг би чи повинен бути, особливо у порівнянні із сусідніми країнами ЄС.

Серед основних перешкод, які стоять на шляху до покращення енергоефективності в Україні, можна виділити наступні:

- Надмірне регулювання ринку
- Недостатній технічний розвиток
- Недостатній рівень популяризації та обізнаності щодо заходів енергоефективності та їх застосування.

Частина проблеми енергоефективності полягає в тому, що Україна була важливим постачальником важкої техніки в колишньому Радянському Союзі. Минуло близько 20-ти років, але більшість цих активів ще досі використовують старі технології. Як результат, промисловий сектор є активним споживачем енергії та робочої сили, що в минулому було можливим завдяки низьким затратам на оплату праці та енергії.

Держава повинна не тільки слідкувати за тим, щоб ринки працювали вільно, але й знаходити нові можливості для подальшого сприяння енергоефективності. Такі заходи повинні бути направлені на подолання недоліків ринкового механізму, які перешкоджають домашнім господарствам та компаніям ефективно використовувати енергію.

Так само, в основі розробки централізованого тепlopостачання лежить використання дешевої енергії. Системи централізованого тепlopостачання є неефективними, але надійними до цього часу: котли з обмеженим лічильником та регуляторами температури є загальноживаними в системі постачання, тоді як більшість споживачів не мають лічильників чи терморегуляторів. При відсутності регуляторів і при визначенні вартості на основі розміру житлової площі споживача, ініціатива щодо уникнення даремних витрат енергії зі сторони споживача не проявляється.

Багато ще повинно бути зроблено і на рівні законодавства. Нова Стратегія енергоспоживання повинна бути більше спрямована на шляхи покращення енергоефективності і сприяти розвитку екологічного господарства. Замість цього, ми спостерігаємо протилежну тенденцію. Більш того, в той час, коли складається і схвалюється багато законопроектів і ініціатив, Україні слід звернути увагу саме на їх **впровадження**.

ДОДАТОК 1 – КОРОТКИЙ ОГЛЯД ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ

Закон України «Про енергозбереження»:

Прийнятий у 1994 році і був першим законодавчим актом в галузі енергоефективності.

Закон України «Про альтернативні джерела енергії»:

Прийнятий в 2003 році для визначення правових, економічних, екологічних та організаційних засад використання альтернативних джерел енергії та сприяння розширенню їх використання у паливно-енергетичній галузі.

Закон України «Про альтернативні види палива»:

Закон визначає принципи державної політики у сфері виробництва (видобутку) і використання альтернативних видів палива, а також стимулювання збільшення частки їх використання до 20% від загального обсягу споживання палива в Україні до 2020 року.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо стимулювання заходів з енергозбереження»:

Прийнятий у 2007 році. Закон передбачає внесення змін до Адміністративного кодексу України та податкового законодавства.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» щодо стимулювання використання альтернативних джерел енергії»:

Прийнятий у 2009 році з метою сприяння розвитку альтернативних джерел енергії, він передбачає процедуру встановлення «зеленого» тарифу, принципів продажу і оплати електроенергії, виробленої з використанням альтернативних джерел енергії.

Державна цільова економічна програма енергоефективності

Прийнята у 2010 році з метою:

- Створити умови, щоб привести енергоємність на валовий внутрішній продукт в Україні до рівня розвинутих країн та у відповідність зі стандартами Європейського Союзу:
  - знизити енергоємність ВВП протягом реалізації Програми на 20% в порівнянні з 2008 роком (на 3,3% на рік),
  - ефективніше використання паливно-енергетичних ресурсів, а також
  - підвищення конкурентоспроможності національної економіки.
- Оптимізація структури енергетичного балансу України за рахунок скорочення частки імпорту викопного палива, і заміна їх іншими видами енергоресурсів, у тому числі отриманих з альтернативних джерел енергії та вторинних енергетичних ресурсів.
- **План дій по регуляторній підтримці для впровадження політики енергоефективного споживання тепла і модернізації галузі теплопостачання**

Затверджено 30 липня 2012 року Кабінет Міністрів України (№ 588).

Свідоцтво Державної цільової економічної програми з енергоефективності на 2010-2015 роки

Затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 243 від 1 березня 2010 року

Очікуваними результатами реалізації Програми є наступні:

- Зниження енергоємності ВВП на 20% у порівнянні з 2008 роком;
- Зниження собівартості продукції на 10%; невикористаних витрат, пов'язаних з енергоносіями - на 25%, в порівнянні з рівнем відповідних показників, діючих на момент прийняття Програми;
- Збільшення відсотку встановленої потужності тепла в результаті реконструкції теплових та теплоелектростанцій та скорочення реальних витрат паливно-енергетичних ресурсів, пов'язаних з виробництвом тепла та електроенергії на одиницю;
- Оптимізація енергетичного балансу, зниження частки природного газу, нафтопродуктів, вугілля і торфу, замінивши їх іншими видами енергоресурсів, таких як альтернативні джерела та вторинні енергетичні ресурси.
- Підвищення рівня теплопостачання для населення та скорочення використання природного газу для виробництва теплової енергії, необхідної для обігріву будинків на 60% і громадських будівель установ на 35%;
- Скорочення витрат державного бюджету для фінансування державних послуг, пов'язаних з енергопостачанням державних установ на 50%;
- Скорочення відходів природних ресурсів (в результаті чого загальне зниження становитиме 15-20%), а також зниження обсягу споживання енергетичних ресурсів;
- Зниження викидів забруднюючих речовин на 15-20%.

ЧАСТИНА 2

ОСНОВИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ЄС

Сучасна енергетична політика Великобританії, викладена в Білій книзі енергетики від травня 2007 р. і Плані переходу на знижене використання вуглецю від липня 2009 року, ґрунтується на попередніх законодавчих актах, з урахуванням Білої книги енергетики за 2003 рік та Звіту енергетичного огляду за 2006 рік. Енергетична політика Великобританії провадиться Міністерством енергетики та зміни клімату. Наразі головна увага в енергетичній політиці приділяється реформуванню ринку електроенергії, впровадженню розумних лічильників і підвищенню енергоефективності житлового фонду Великобританії в рамках Зеленої угоди.

В Білій книзі за 2007 рік: «Подолання енергетичних викликів» зазначаються міжнародні та внутрішні енергетичні стратегії уряду щодо вирішення довгострокових енергетичних проблем, з якими стикаються у Великобританії, і визначення чотирьох ключових цілей енергетичної політики:

1. Зниження викидів вуглекислого газу Великобританією на 60% до 2050 року із досягненням істотного прогресу вже до 2020 року;
2. Підтримка надійного енергопостачання;
3. Просування конкурентних ринків у Великобританії та за її межами, що буде сприяти підвищенню рівня сталого економічного розвитку і підвищенню продуктивності; і
4. Забезпечення належного і доступного опалення кожного дому.

Сфера енергетичної політики включає в себе виробництво та розподілення електроенергії, споживання автомобільного палива і енергоносіїв для опалення (в значній мірі природного газу). В енергетичній політиці зазначається: «Енергоресурси мають важливе значення практично у всіх аспектах нашого життя і для успіху нашої економіки. Ми маємо справу з двома довготривалими енергетичними проблемами:

- Боротьба зі зміною клімату шляхом скорочення викидів вуглекислого газу як у Великобританії, так і за її межами; і
- Забезпечення безпечними, чистими і доступними енергоресурсами в той час, коли ми стаємо все більше залежними від імпорту палива».

В енергетичному законодавстві також зазначається, що Великобританії знадобляться нові потужності з генерування електроенергії (близько 30-35 гВт) протягом наступних двох десятиліть, коли термін експлуатації більшості нинішніх вугільних та атомних електростанцій Великобританії, побудованих ще в 1960-х і 1970-х роках, добіжить кінця і ці електростанції буде закрито.

В Енергетичному огляді за 2006 рік знову було розглянуто перспективу будівництва нових атомних електростанцій у Великобританії. Однак, після перегляду судового рішення за вимогою Грінпіс, 15 лютого 2007 року дані Енергетичного огляду за 2006 рік було визнано «достатньо викривленими», а також «не лише невідповідними, а й недостовірними». В результаті цього

проекти щодо будівництва нових атомних електростанцій було визнано незаконними на той момент.

У відповідь на це уряд замовив консультації «Майбутнє атомної енергетики» з травня по жовтень 2007 року. Реакцію Уряду на висновки щодо консультацій було опубліковано в січні 2008 року, де повідомлялось наступне: «на тлі викликів щодо зміни клімату та безпеки поставок, докази на підтримку нових атомних електростанцій є переконливими».

В Постанові про енергію за січень 2008 рік було оновлено законодавчу базу Великобританії для відображення поточної політики відносно енергетичного ринку та викликів щодо зміни клімату і безпеки поставок. Ключові моменти Постанови стосуються атомної енергетики, відбору та зберігання вуглецю, поновлюваних джерел енергії, а також шельфового газу і нафти. Підхід до заохочення інвестицій в атомній енергетиці в рамках нової нормативно-правової бази було одночасно опубліковано в січні 2008 року і в Білій книзі атомної енергетики.

В жовтні 2008 року урядом було створено Міністерство енергетики та зміни клімату для узгодження енергетичної політики (якою раніше займалось Міністерство з питань бізнесу, підприємництва і реформ в області державного регулювання) і політики протидії змінам клімату (якою раніше займалось Міністерство навколишнього середовища, харчових продуктів і сільського господарства).

Великобританія, що історично приділяла значну увагу видобуванню вугілля, атомної енергії і шельфового природного газу, зараз перетворюється на чистого імпортера енергоресурсів.

У 2011 році співвідношення первинних енергетичних ресурсів, що походять з основних джерел, було наступним¹¹:

- Природний газ – 41%;
- Вугілля – 29%;
- Атомна енергія – 18%;
- Поновлювані джерела енергії – 9%;
- Інші види енергії – 2%.

ЗАОЩАДЖЕННЯ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ

Відправною точкою для скорочення викидів вуглецю є заощадження енергоресурсів. Проблема полягає в тому, аби забезпечити необхідним теплом, світлом та енергоресурсами будинки та офіси таким чином, щоб знизити обсяг споживання нафти, газу, електроенергії та викидів вуглекислого газу. Серед запропонованих заходів:

---

¹¹ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/65895/5991-statistical-press-release-dukes-2012.pdf

- Збільшення наявної інформації, наприклад через Інформаційні бюлетені домовласників;
- Підвищення базових стандартів, видалення неякісних товарів з ринку;
- Оптиміальне застосування Схеми ЄС щодо торгівлі квотами на викиди і податку на зміну клімату;
- Забезпечити, щоб урядові будівлі мали нейтральний рівень викидів вуглецю до 2012 року;
- Приділення більшої уваги енергоефективному транспорту.

ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТІ ЕНЕРГОРЕСУРСИ

Економічно вигідні способи споживання меншого обсягу енергоресурсів допоможуть вирішити завдання зі зниження викидів вуглецю. Але такі способи самі по собі не вирішать наявних проблем: існує також потреба в споживанні екологічно чистих енергоресурсів. В цьому напрямку урядом розглянуто:

- більш диверсифіковане генерування електроенергії, в тому числі опалення із низьким вмістом вуглецю;
- більш широке застосування громадських систем, в тому числі комбіноване виробництво тепла та електроенергії;
- посилену увагу до ціноутворення на вуглець у Великобританії через вдосконалення роботи Схеми ЄС щодо торгівлі квотами на викиди;
- посилену увагу до Програми зобов'язань щодо поновлюваних джерел енергії;
- пропозиції щодо реформування системи планування електроенергетичних проєктів;
- чітке формулювання урядової позиції щодо будівництва нових атомних станцій;
- підтримка щодо відбору та зберігання вуглецю;
- розвиток альтернативних видів палива для потреб транспорту.

ПРОБЛЕМА ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Проблеми скорочення викидів вуглецю і забезпечення безпеки поставок енергоносіїв є тісно пов'язаними між собою. Безпека поставок енергоресурсів вимагає від нас вільного доступу до поставок палива, інфраструктури для транспортування енергоресурсів до центрів попиту та ефективних ринків, щоб постачання енергоресурсів задовольняли потреби у найбільш ефективний спосіб. Багато із уже описаних заходів відносно боротьби з викидами вуглецю, також сприяють належній різноманітності джерел енергії, необхідної для вирішення проблеми енергетичної безпеки.

У Великобританії існують дві основні проблеми безпеки поставок енергоресурсів:

- Контролювання залежності від імпорту нафти і газу, що збільшується, особливо у світлі глобального розподілу енергетичних запасів і зростаючого міжнародного попиту; та
- Забезпечення надання ринком значних і вчасних інвестицій у потужності з генерування електроенергії і мережі для задоволення потреб домашніх господарств і компаній в електроенергії за доступними цінами.

Рішення уряду полягає в подальшому відкритті ринків і міжнародній роботі з метою налагодження міцних відносин з постачальниками і розвитку лібералізованих ринків.

Великобританія значною мірою виступає за підтримку відновлюваних джерел енергії в першу чергу через занепокоєння з приводу зміни клімату і залежності від викопних видів палива.

У липні 2013 року Центр досліджень в області енергетики Великобританії опублікував національне дослідження суспільної думки щодо енергоресурсів у Великобританії.

СУСПІЛЬНА ДУМКА

- 74% респондентів значно або відносно занепокоєні з приводу зміни клімату;
- 82% респондентів схвильовані тим, що Великобританія стає все більш залежною від енергоресурсів інших країн;
- 79% виступають за зменшення використання викопних видів палива впродовж найближчих десятиліть;
- 81% висловлюють бажання зменшити власне споживання енергоресурсів;
- 85% підтримують сонячну енергію;
- 75% підтримують вітрову енергію;
- 42% респондентів ніколи не чули про відбір та зберігання вуглецю, а після надання цим респондентам необхідної інформації, більшість з них висловила занепокоєння, розглядаючи це питання як «відсутність перехідного етапу», продовження неприйнятної діяльності, пов'язаної з викопними видами палива.
- Респонденти не визначились із роллю атомної енергії у майбутній енергетичній структурі. Проте більше половини (54%) респондентів висловились проти потенційного будівництва нової атомної електростанції в своєму районі.
- Більшість (53%) підтримує використання електричних транспортних засобів, при цьому їхня кількість зростає до 75% в разі якості їх роботи на рівні із традиційними моделями.

Ці дані можна порівняти з аналогічним дослідженням Першого щорічного світового огляду досліджень навколишнього середовища, опублікованого в червні 2007 року, в якому було оприлюднено наступне:

- 81% респондентів занепокоєні з приводу зміни клімату;

- 79% респондентів вважають, що уряд недостатньо бореться з глобальним потеплінням;
- 73% вважають, що Великобританія занадто залежить від викопних видів палива;
- 77% вважають, що Великобританія занадто залежить від іноземної нафти;
- 87% вважають, що мінімум 25% електроенергії повинно генеруватись з поновлюваних джерел енергії;
- 24% вважають, що уряд повинен більше займатись розвитком атомної енергії;
- 56% занепокоєні з приводу атомної енергії;
- 76% занепокоєні з приводу викидів вуглекислого газу у країнах, що розвиваються;
- 61% вважають доцільним для розвинених країн вимагати обмеження на викиди вуглекислого газу від країн, що розвиваються.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДОКУМЕНТИ ЩОДО ЗАКОНОДАВСТВА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

Перелік документів, що відносяться до найбільш цікавих та корисних прикладів в ЄС та Великобританії можна знайти нижче.

Посилання на відповідні норми, правила, стратегії та документи будуть також надані для полегшення ваших досліджень і задоволення вашої цікавості.

Великобританія - Постанова про енергію за 2013-2014 рр.:

<http://www.publications.parliament.uk/pa/bills/lbill/2013-2014/0048/140048.pdf>

В Постанові про енергію Великобританії передбачається реформування ринку електроенергії з метою заохочення генерування електроенергії з низьким вмістом вуглецю і забезпечення безпеки поставок енергоресурсів; заснування і функціонування Агенції з атомного регулювання; державної трубопровідної системи і системи зберігання, а також механізму регулювання законних прав у цьому відношенні; визначення стратегії і декларація про впровадження законодавства; з метою видання наказів, за якими від підзвітних осіб вимагається надання компенсації споживачам газу або електроенергії; передача електроенергії з шельфу протягом періоду експлуатації; стягнення плати з витрат на закриття атомних електростанцій; та для інших подібних цілей.

Великобританія - Постанова про енергію за 2012-2013 рр.:

<http://www.official-documents.gov.uk/document/cm83/8362/8362.pdf>

В Постанові про енергію за 2012-2013 роки передбачається закриття вугільних та атомних електростанцій протягом наступних двох десятиліть, зменшення залежності від викопних видів палива і матеріальне стимулювання зниження попиту на енергоресурси. Серед завдань уряду щодо зміни клімату є виробництво 30% електроенергії з поновлюваних джерел енергії до 2020

року, зменшення викидів парникових газів на 50% у порівнянні з рівнем 1990 року до 2025 року та на 80% рівня 1990 року до 2050 року.

Постанова про енергію за 2012-2013 рік є документом Парламенту Великобританії, внесеним урядом для першого читання 29 листопада 2012 року. Постанова буде застосовуватись замість Постанови про енергію 2010 року. В Документі приділяється увага визначенню завдань щодо зневуглицювання Великобританії і реформування ринку електроенергії.

Великобританія – Резолюція постанови про енергію. Виконавчий висновок:

http://www.energybillrevolution.org/wp-content/uploads/2012/02/Energy-Bill-Revolution_executive-summary.pdf

Великобританія – Протистояння енергетичним проблемам: Біла енергетична книга:

http://www.stats1.bis.gov.uk/ewp/ewp_foreword_summary.pdf

23 травня 2007 року було опубліковано Білу енергетичну книгу - 2007: *Протистояння енергетичним загрозам*. В Білій книзі 2007 року зазначається міжнародна і внутрішня стратегії Уряду щодо рішень двох основних проблем:

- зменшення викидів вуглецю для боротьби з глобальним потеплінням;
- забезпечення безпечних, екологічно чистих і доступних енергоресурсів, так як імпорт заміщує видобуток нафти і газу, що падає, у Північному морі.

Ця стратегія досягається у відповідності до чотирьох завдань енергетичної політики:

- зменшення викидів вуглекислого газу у Великобританії на 60% до 2050 року з досягненням істотного прогресу до 2020 року;
- збереження надійності поставок енергоресурсів;
- просування конкурентних ринків на території Великобританії і за її межами, що буде сприяти підвищенню рівня сталого економічного розвитку і підвищенню продуктивності; і
- забезпечення належного і доступного опалення кожного дому.

В Книзі передбачається, що протягом 20 років необхідно буде встановити нові потужності з генерування електроенергії в 30-35 гВт для заповнення енергетичної прогалини, що утворилась внаслідок збільшеного попиту та очікуваного закриття існуючих електростанцій. Також, спираючись на чинну політику, в Книзі йде мова про те, що поновлювані види енергії до 2020 року можуть зайняти тільки близько 5% від загального споживання у Великобританії замість 20%, зазначених в Енергетичному огляді 2006 року.

Великобританія – Стратегія енергоефективності:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/65602/6927-energy-efficiency-strategy--the-energy-efficiency.pdf

Ця стратегія визначає напрямок політики енергоефективності на наступні десятиліття, пояснює ціль, вказує на перешкоди і необхідні додаткові кроки для стимулювання енергоефективного ринку.

Великобританія – Виклики національній енергетичній безпеці у мінливому світі 2009:

http://www.decc.gov.uk/assets/decc/what%20we%20do/global%20climate%20change%20and%20energy/international%20energy/security/1_20090804164701_e_@@_energysecuritywicksreviewbistr3592energyseccweb.pdf

Огляд застосування досягнень на міжнародних енергетичних ринках заради майбутньої енергетичної безпеки Великобританії. Геополітика енергетичної небезпеки буде ключовим питанням XXI століття, тому забезпечення безпеки поставок енергоресурсів до Великобританії повинно стати національним пріоритетом під час перехідного періоду до низьковуглецевої економіки.

Великобританія – План переходу на знижене використання вуглецю 2009:

http://www.decc.gov.uk/assets/decc/white%20papers/uk%20low%20carbon%20transition%20plan%20wp09/1_20090724153238_e_@@_lowcarbontransitionplan.pdf

В Плані переходу на знижене використання вуглецю, опублікованому 15 липня 2009 року, надається інформація про заходи, що будуть вжиті для зменшення викидів вуглецю на 34% до 2020 року (21% вже було досягнуто на момент публікації Плану), беручи до уваги рівень 1990 року. Як результат, до 2020 року передбачено, що:

- Більше 1.2 мільйона людей будуть працювати на зелених робочих місцях;
- Буде вдосконалено ефективність 7 мільйонів будинків і з них 1.5 мільйона будинків будуть генерувати поновлювані види енергії;
- 40% електроенергії буде генеруватись з низьковуглецевих джерел (поновлюваних джерел енергії, атомної енергії і збагаченого вугілля);
- Імпорт газу буде зменшено на 50%;
- Середній новий автомобіль буде викидати на 40% вуглецю менше в порівнянні з рівнем 2009 року.

Крім того, нижче надаємо Вашій увазі деякі заходи і схеми, які успішно реалізуються у Великобританії, що можуть стати джерелом натхнення для України.

РОБОЧІ СХЕМИ ТА МЕХАНІЗМИ

1. Зелена угода

Зелена угода є схемою, що сприяє втіленню досягнень енергозбереження в житлових та офісних будівлях, наприклад:

- Ізоляція, наприклад суцільна стіна, порожниста стіна або ізоляція горища;

- Опалення;
- Герметизація;
- Подвійне скління;
- Генерування поновлюваних видів енергії, наприклад за допомогою сонячних панелей або теплових насосів.

1.1. Схеми енергозбереження

Ви можете поєднувати Зелену угоду з іншими схемами, щоб зробити ці досягнення більш доступними, якщо Ви або Ваше домогосподарство відповідає наступним критеріям:

- Зобов'язання енергокомпаній – допомога Вашої енергокомпанії щодо вдосконалення Вашого будинку, якщо Ви маєте обмежений або низький дохід, або для важких в утриманні будинків;
- Зелений тариф – компенсація від енергетичної компанії в разі якщо Ви генеруєте власну електроенергію (наприклад, за допомогою сонячних панелей або вітряної турбіни);
- Стимулювання використання відновлюваних джерел для генерації тепла – кошти для покриття витрат на встановлення обладнання, що використовує відновлювані джерела енергії для генерації тепла в комерційних і некомерційних цілях;
- Виплата премії за використання ВДЕ для генерації тепла - кошти для покриття витрат на встановлення обладнання для генерації тепла з ВДЕ у Вашому будинку;
- Будинок зможе отримувати переваги від Зеленої Угоди лише, якщо такий будинок не є енергоефективним та підпадає під одне із наступних положень:
  - будинок не був побудований або модернізований протягом останніх трьох років;
  - стіни і дах не ізолювані;
  - старий котел та відсутні регулятори тепло подачі;
  - якщо Ви зацікавлені у використанні ВДЕ для генерації тепла або генеруванні власних енергоресурсів (наприклад, за допомогою сонячних панелей).

2. Стимулювання використання поновлюваних джерел генерації тепла

Стимулювання використання поновлюваних джерел генерації тепла є першою довготерміною програмою фінансової підтримки поновлюваних джерел генерації тепла у світі. Великобританія започаткувала програму Стимулювання використання поновлюваних джерел генерації тепла у листопаді 2011 року разом із схемою для промислового сектору, за якою провадяться виплати промисловим підприємствам, компаніям і державним організаціям. Наразі Великобританія планує надавати довготермінову підтримку домовласникам за програмою «Стимулювання поновлюваних джерел генерації тепла – перший крок до зміни способу опалювання наших домівок».

Міністерство енергетики та зміни клімату планує започаткувати схему для домогосподарств навесні 2014 року. Виплату премій за використання поновлюваних джерел генерації тепла було

подовжено на ще один рік до березня 2014 року для подальшої підтримки домогосподарств до моменту введення побутової версії політики Стимулювання використання поновлюваних джерел генерації тепла. Учасники схеми Стимулювання використання поновлюваних джерел генерації тепла отримують плату за генерування і споживання поновлюваних видів енергії для опалення своїх будинків. Збільшуючи обсяг генерування тепла з поновлюваних видів енергії (замість споживання викопних видів палива), Стимулювання використання поновлюваних джерел генерації тепла сприяє зменшенню викидів парникових газів у Великобританії і вирішенню завдань зі зменшення негативного впливу на зміни клімату.

2.1. Розширення схеми промислового стимулювання використання поновлюваних джерел тепла

У вересні 2012 року Міністерство енергетики та зміни клімату повідомило про свої плани щодо розширення існуючої схеми промислового Стимулювання використання поновлюваних джерел генерації тепла і введення нових технологій. Міністерство постійно вдосконалює свою роботу і планує повідомити про свої плани щодо розширення схеми восени разом з результатами Огляду тарифів для промислових споживачів.

2.2. Вдосконалення промислового стимулювання використання поновлюваних джерел генерації тепла

У 2012 році Міністерство енергетики та зміни клімату проводило консультації щодо пропозицій, як надати організаціям, що планують приєднатись до схеми Стимулювання використання поновлюваних джерел генерації тепла або вже приєднались до неї, більше гарантій і вдосконалити процес подачі заявок. Відповідні пропозиції уряду було опубліковано із зазначенням намірів Міністерства енергетики та зміни клімату щодо реалізації наведених пропозицій за умови забезпечення, що схема:

- залишається фінансово стійкою;
- пропонує оптимальне співвідношення ціни і якості для платника податків;
- виконує попередні зобов'язання щодо раціонального використання біомаси шляхом встановлення критеріїв раціонального використання джерел палива, викидів парникових газів і обмежень викидів в атмосферу;
- зменшує адміністративні перешкоди для служб ринків газу та електроенергії і для заявників.

Після проведення консультацій Міністерство енергетики та зміни клімату почало впроваджувати зміни до промислового Стимулювання використання поновлюваних джерел генерації тепла.

2.3. Огляд тарифів для промислових споживачів за 2013 рік

У відповідь на реакцію промисловості і ринку Міністерство енергетики та зміни клімату переглянули документи з даними про витрати і прогнози споживання тепла, що

використовувались для встановлення тарифів при впровадженні промислової схеми, разом з обсягом споживання згідно зі схемою і документами щодо промисловості та ринку поновлюваних видів генерації тепла.

В результаті цього у червні Міністерство енергетики та зміни клімату розпочало консультації відносно Попереднього огляду тарифів для промислових споживачів, під час яких розглядалися пропозиції уряду починаючи з того, як реагувати на низький рівень використання технологій в цій схемі таким чином, щоб забезпечити ефективний внесок тепла, виробленого з поновлювальних джерел, до вирішення завдань з використання поновлюваних джерел енергії в період до 2020 року і підтримати галузь поновлюваних джерел генерації тепла та досягнути зневугледцювання тепlopостачання до 2050 року.

2.4. Схема побутового стимулювання використання поновлюваних джерел генерації тепла

12 липня 2013 року Міністерство енергетики та зміни клімату визначило концепцію політики щодо впровадження довготермінової підтримки домогосподарств «Стимулювання використання поновлюваних джерел генерації тепла – перший крок до зміни способу опалювання наших домівок». Разом з цим було опубліковано відповідь уряду відносно консультацій щодо Стимулювання використання поновлюваних джерел генерації тепла: пропозиції впровадження побутової схеми та оцінювання впливу на навколишнє середовище.

Схему розроблено для домовласників, що мають намір замінити свою поточну систему опалення на обладнання для генерації тепла з поновлюваних джерел, на які виділяється фінансова підтримка, а також для домовласників, що вже встановили обладнання для генерації тепла з поновлюваних джерел, починаючи з 15 липня 2009 року. За схемою побутового Стимулювання генерації тепла з поновлюваних джерел власникам буде провадитись сплата наступним чином:

Обладнання	Тепловий насос, що використовує теплоту повітря	Геотермальний тепловий насос	Котли на біомасі	Сонячні термopанелі
Тариф	7.3 ф/кВт/год	18.8 ф/кВт/год	12.2 ф/кВт/год	Мінімум 19.2 ф/кВт/год

Схема була впроваджена після проведення ґрунтовних консультацій щодо варіантів найкращих фінансових стимулів для домогосподарств і враховувала досвід програми «Виплати премії за використання поновлюваних джерел енергії при генерації тепла і промислового стимулювання використання поновлюваних джерел енергії для генерації тепла».

3. КВТЕЕ

Комбіноване вироблення теплової та електричної енергії є високоефективним процесом відбору і споживання тепла, що є похідним продуктом процесу генерування електроенергії. За

допомогою одночасного генерування теплової та електричної енергії КВТЕЕ може зменшити викиди вуглецю до 30%, в порівнянні з окремими засобами традиційного генерування енергії в котлах і на електростанціях.

3.1 Директива ЄС щодо сприяння КВТЕЕ на внутрішньому енергетичному ринку

Ця Директива, розроблена Європейською Комісією (ЄК) у 2004 році, спрямована на сприяння енергоефективної когенерації, з урахуванням збереження первинних видів енергії, уникнення втрат у мережах і зменшення шкідливих викидів, зокрема парникових газів. Крім того, раціональне споживання енергоресурсів за КВТЕЕ також може позитивно впливати на безпеку енергопостачання. Директивою підтримується встановлення КВТЕЕ у місцях особливого попиту на тепло. Основні заходи включають:

- єдину методику встановлення високоенергоефективного КВТЕЕ рівня серед країн-членів ЄС;
- «гарантію походження» на електроенергію з джерел КВТЕЕ;
- зобов'язання країн-членів ЄС проаналізувати потенціал своїх країн щодо високої енергоефективності КВТЕЕ і звітувати про досягнення;
- оцінювання різних способів підтримки КВТЕЕ країнами-членами ЄС;
- забезпечення справедливого чи привілейованого доступу до КВТЕЕ на магістральних і розподільчих лініях електропередачі;
- сприяння аналізуванню країнами-членами ЄС своєї законодавчої і нормативно-правової бази з метою усунення перешкод щодо застосування КВТЕЕ.

3.2 Участь Великобританії у Директиві

Міністерство енергетики та зміни клімату підтримує завдання Директиви, розробкою яких воно активно займалось. Пріоритетним є отримання переваг з процесу розроблення КВТЕЕ на території Великобританії.

4. ЗЗВВ

Схема енергоефективності щодо зобов'язань зі зниження викидів вуглецю (що часто іменується як ЗЗВВ) є обов'язковою програмою, направленою на вдосконалення енергоефективності і зменшення викидів серед великих організацій державного і приватного сектору. Такі організації є відповідальними за викиди приблизно 10% парникових газів у Великобританії.

В рамках цієї програми пропонуються ключові заходи, що стимулюють організації розроблювати стратегії регулювання споживання енергоресурсів, що сприяє кращому розумінню споживання енергоресурсів. Ця програма направлена на постачальників енергоресурсів, що не підпадають під дію Угод про запобігання змін клімату і Схему ЄС щодо торгівлі квотами на викиди. ЗЗВВ розповсюджується на великі організації державного і

приватного секторів Великобританії. Серед учасників програми – супермаркети, водопровідні компанії, банки, місцеві органи влади і всі центральні урядові відомства.

Міністерство енергетики та зміни клімату розробило політику ЗЗВВ у співпраці з урядом Шотландії, урядом Асамблеї Уельсу і Міністерством навколишнього середовища Північної Ірландії.

5. ЗНИЖЕННЯ ПОПИТУ НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЮ

У Білій книзі реформування ринку електроенергії за 2011 рік Міністерство енергетики та зміни клімату взяло на себе зобов'язання оцінити наскільки підтримка і стимулювання є достатнім для домогосподарств, компаній та організацій щодо підвищення ефективності споживання електроенергії. Проект Зниження попиту на електроенергію було започатковано у липні 2011 року з метою виконання цих зобов'язань.

Після проведення внутрішньої роботи та експертного аналізу компанії McKinsey & Co, підготованого у лютому 2012 року, Міністерство енергетики та зміни клімату вважає, що існує значний потенціал більш ефективного споживання електроенергії у Великобританії.

У дослідженні зазначається, що:

- існує значний потенціал більш ефективного споживання електроенергії у різних секторах Великобританії;
- при поточному розвитку і чинній політиці Великобританія не зможе реалізувати весь свій потенціал;

В остаточній редакції звіту враховано зауваження громадськості щодо проекту звіту, опублікованого у липні 2012 року:

- охоплення потенціалу загальної ефективності споживання електроенергії Великобританії.

Для визначення інших заходів з підвищення раціонального споживання електроенергії Міністерство енергетики та зміни клімату проводить консультації «Зниження попиту на електроенергію» – консультації щодо можливостей стимулювання постійного зниження рівня споживання електроенергії.

У консультативному документі:

- розглядаються можливості усіх секторів і визначаються перешкоди, що заважають реалізації потенціалу;
- розглядаються твердження з приводу того, чи може фінансове стимулювання забезпечити економічно обґрунтоване зниження споживання, що є вигідним для суспільства в цілому, в тому числі більш цільове і вузьконаправлене фінансове стимулювання;

- розглядаються твердження з приводу потенціалу щодо більш широкого секторного підходу, в тому числі відносно ефективності добровільних та інформаційних пропозицій.

6. УГОДИ ПРО ЗАПОБІГАННЯ ЗМІН КЛІМАТУ

Угоди про запобігання змін клімату дозволяють певним енергоємним підприємствам отримувати знижку до 65% на Податок на запобігання змін клімату при виконанні завдань з енергоефективності чи запобіганні викидів вуглецю. Знижку на електроенергію буде збільшено до 90% з квітня 2013 року.

Міністерство енергетики та зміни клімату керує поточною програмою Угод про запобігання змін клімату, передбаченою до березня 2013 року.

Агенція з охорони навколишнього середовища буде керувати новою програмою Угод про запобігання змін клімату з 1 квітня 2013 року по 31 березня 2023 року.

СХЕМИ

1. ПАЛИВНА БІДНІСТЬ

Міністерство енергетики та зміни клімату запровадило наступні ініціативи, щоб збільшити енергоефективність у домогосподарствах і заощадити витрати споживачів на рахунки за електроенергію:

- Зелена угода – дозволяє будинкам і підприємствам вдосконалювати енергоефективність споживання щодо витрат, сплачених із заощаджень по рахункам за електроенергію;
- Розумні лічильники – програма зі встановлення газових лічильників і лічильників електроенергії, що надають оперативну інформацію про споживання енергоресурсів у домогосподарствах і невеликих підприємствах;
- Зобов'язання енергокомпаній – дотації енергопостачальних компаній, що працюють в рамках Зеленої угоди для підвищення енергоефективності будинків тих, хто найбільше цього потребує, і будинків, що важких в утриманні;
- Проект зі Зниження попиту на електроенергію, за яким оцінюється, наскільки підтримка і стимулювання домогосподарств, підприємств та організацій є достатньою для підвищення ефективності споживання електроенергії;
- Програма Досліджень розумного управління опаленням – визначає чи зменшує розумне управління опаленням побутове споживання енергоресурсів.

Міністерство з питань громад і місцевого самоуправління за підтримки Міністерства енергетики та зміни клімату також працює над підвищенням енергоефективності будівель.

1.1 Допомога в отриманні кращої угоди домогосподарствами

Домогосподарства можуть заощадити до 200 фунтів на рік, змінивши енергопостачальну компанію. Саме тому Міністерство енергетики та зміни клімату просуває можливість більш простої і швидкої зміни енергопостачальної компанії. Energy UK розробили просту візуальну схему допомоги для зміни постачальника або тарифу. Також надається допомога споживачам для пошуку найкращої угоди щодо енергетичних тарифів шляхом:

- надання консультацій Консультативною службою з енергозбереження;
- ведення перемовин щодо укладання угод з основними енергопостачальниками, щоб знайти найкращі тарифи для споживачів;
- створення фонду «Дешева енергія разом» для фінансової підтримки споживачів з низькою купівельною спроможністю щодо укладання кращої угоди.

1.2. Допомога найбільш вразливим домогосподарствам

Міністерство енергетики та зміни клімату контролює, щоб найбільш вразливі домогосподарства отримували пряму фінансову допомогу шляхом:

- Надання знижки на опалення будинків – допомога енергопостачальних компаній вразливим домогосподарствам з низьким рівнем доходу щодо сплати витрат на енергоресурси;
- Платежі на закупівлю палива на зимовий період – щорічні платежі в сумі до 300 фунтів домогосподарствам пенсіонерів;
- Платежі на період холодних погодних умов – платежі впродовж найхолодніших періодів пенсіонерам, що отримують пенсійні пільги, або споживачам, що отримують фінансову допомогу та відповідають певним критеріям.

1.3. Велика мережа зі збереження енергоресурсів

Міністерство енергетики та зміни клімату створило фонд підтримки організацій і громадських груп третього сектору із загальною сумою 752 тисячі фунтів. Велика мережа зі збереження енергоресурсів пропонує широкомасштабну програму допомоги вразливим споживачам, в якій приділяється увага можливості зменшення витрат на енергоресурси і споживання енергоресурсів для таких споживачів. Ця програма фінансової підтримки буде діяти з осені/зими 2013/14 рр. до 31 березня 2014 року. Програму фінансової підтримки проводять 160 спеціально навчених «Захисників» Мережі, що є волонтерами, координуючими навчання інших волонтерів і виконавців. Ці волонтери і виконавці по черзі попередньо консультують споживачів з питань енергоресурсів за шляхом безпосередніх дій.

1.4. Документи і законодавство

Закон про опалення будинків та енергозбереження 2000 року зобов'язує Уряд створити стратегію, що забезпечить відсутність паливної бідності, і цей закон буде реалізовано до 2016 року. Урядом було запропоновано внесення змін до Закону про опалення будинків та енергозбереження шляхом парламентських дебатів, що є частиною Постанови про енергію. Це є відповіддю на консультації, проведені після фінального звіту Огляду паливної бідності Хілза.

Положення про схеми енергоефективності будинків, що були вперше опубліковані у 2005 році, і до яких було внесено зміни в період до 2012 року, підтримують Схему покращення опалювальних можливостей будівель.

Законом про енергію 2010 року дозволялось впровадження схеми «Надання знижки на опалення будівель», а до Закону про енергію 2011 року було включено положення про Зелену угоду і Зобов'язання енергокомпаній.

1.5. Впровадження положень Директиви енергоефективності щодо доступу до даних про споживачів, що мають розумні лічильники

Міністерство енергетики та зміни клімату шукало шляхи впровадження положень у новій Директиві енергоефективності щодо початку встановлення розумних лічильників. В цих положеннях вимагається надання побутовим споживачам, що мають розумні лічильники, вільного доступу до даних про споживання за день/тиждень/місяць/рік.

2. РОЗУМНІ ЛІЧІЛЬНИКИ

Розумні лічильники є лічильниками газу та електроенергії нового покоління, що мають ряд розумних функцій. Розумні лічильники надають багато переваг. Наприклад:

- Розумні лічильники надають оперативну інформацію про споживання енергоресурсів, що виражена у фунтах і пенсах;
- Ви маєте кращі можливості для контролю споживання енергоресурсів, заощадження коштів і зменшення шкідливих викидів;
- Розумні лічильники покладуть край виставленню номінальних рахунків – Вам будуть виставлятися рахунки за фактично спожиті енергоресурси і цим будуть заощаджуватись кошти Вашого бюджету;
- Більш легка зміна енергопостачальника – більш проста і швидка процедура зміни енергопостачальників для укладення кращої угоди.

Уряд вимагає від енергопостачальних компаній встановлювати розумні лічильники своїм споживачам і визначає правила, що забезпечують встановлення таких лічильників із дотриманням інтересів споживачів, в тому числі правила про наступне:

- дані про доступ;
- безпеку;
- технічні стандарти обладнання розумних лічильників;
- задоволення потреб вразливих споживачів.

Розумні лічильники буде запроваджено як стандартні по всій країні до 2020 року. Але не буде жодних юридичних зобов'язань про встановлення таких лічильників фізичними особами. Від енергопостачальних компаній буде вимагатись встановлення розумних лічильників і вжиття всіх необхідних заходів, щоб охопити кожного споживача.

НАЯВНІ ПРОГРАМИ

1. Програма енергозберігання для населення (ПЕН)

Програма енергозберігання для населення націлена на домогосподарства Великобританії з низьким рівнем доходу з метою покращення стандартів енергоефективності і зменшення рахунків на енергоресурси. За Програмою енергозберігання для населення існує 4 500 ділянок, що потребують такої допомоги. Програма енергозберігання для населення фінансується за

рахунок зобов'язань постачальників і виробників енергоресурсів. Планується заощадити до 350 мільйонів фунтів.

Програма енергозберігання для населення просуває підхід «цілісного будинку», тобто пакет енергоефективних заходів, що найкраще підходить до приватних домогосподарств. Програма реалізовується через створення суспільних партнерств між місцевими органами, суспільними групами та енергопостачальними компаніями за допомогою підходу «від будинку до будинку і від вулиці до вулиці». Робота таких партнерств дозволяє реалізувати Програму енергозберігання для населення у найкращий спосіб, що підходить для приватних ділянок і узгоджується з іншими місцевими і національними ініціативами. Очікується реалізація близько 400 схем, якими скористаються власники приблизно 90 000 будинків. Викиди вуглекислого газу зменшаться на 2,9 мільйонів тон. Завдяки Програмі енергозберігання для населення щорічні заощадження на рахунках на енергоресурси для таких домогосподарств будуть становити до 300 фунтів.

2. Схема покращення можливостей для опалення будинків

Схема покращення можливостей для опалення будинків робить будинки більш теплими, безпечними та енергоефективними. За схемою пропонується пакет заходів з опалення та ізоляції до 3 500 фунтів (або до 6 000 фунтів в разі якщо рекомендовано центральне опалення на маслі або інші альтернативні технології). Цю схему передбачено для людей, що отримують певні види допомоги. Для участі в цій схемі Ви повинні володіти власним будинком або орендувати його у приватного домовласника.

3. RE:FIT

Мер Лондона зацікавлений у тому, щоб зробити Лондон лідируючою столицею в світі у зниженні рівня вуглецю в атмосфері, що має амбіційне завдання щодо зменшення викидів вуглецю на 60% до 2025 року. Громадські будівлі є одними з найбільших забруднювачів викидами вуглецю в Лондоні, що складають 10% від загального обсягу викидів. Загальні заходи суворої економії означають, що існує зростаюча потреба в більш повному використанні існуючих будівель замість будівництва нових. Визнаючи потенціал щодо покращення енергоефективності типової будівлі публічного сектору і зменшення поточних витрат, Лондонська міська адміністрація заснувала RE:FIT. Це схема модернізації будівель для підтримки організацій державного сектору з метою зменшення обсягу викидів вуглецю і подальших рахунків на енергоресурси. Завдання полягає в модернізації 40% будівель державного сектору Лондона до 2025 року. За цією програмою буде модернізовано 11 мільйонів квадратних метрів і зменшено викиди вуглецю на 2,5 мільйони тон на рік.

За програмою RE:FIT, що є доступною для всіх організацій державного сектору Великобританії, визначається процес надання енергопослуг, надаючи передпереговорні угоди і угоди, що відповідають нормативно-правовим директивам ЄС, що можуть бути використані групою професійних компаній енергоконтрактингу (ЕСКО).

ЕСКО розробляють і реалізують заходи зі збереження енергії, що дозволяють організаціям зменшувати поточні витрати, споживання енергоресурсів і викиди вуглецю. ЕСКО також забезпечують рівень енергозбереження і гарантовані фінансові заощадження протягом періоду дії такої угоди. Така інноваційна модель перекладає ризики на компанії енергоконтрактингу.

Важливо, що RE:FIT є ініціативою державного сектору для державного сектору. На відміну від інших схем в даній моделі відсутні роялті та інші витрати, пов'язані з приєднанням до неї, а також немає розподілу прибутків, отриманих від заощадження енергоресурсів, незалежно від їхнього розміру.

3.1. Підрозділ з впровадження програми

Підрозділ з впровадження програми сприяє успішній реалізації програми RE:FIT. Підрозділ з впровадження програми є публічним представником програми RE:FIT, який ефективно набирає власників будівель для участі в програмі, підтримки організацій протягом всього процесу шляхом бенчмаркінгу, надання рекомендацій щодо оптимальних фінансових заощаджень та мінімізації викидів вуглекислого газу, а також допомагає організаціям на етапах постачання, реалізації і легалізації. Цей вид контрактного підходу є новим для багатьох державних організацій, а підтримка Підрозділу надає таким організаціям впевненості в обраній моделі і процесі. Підрозділ з впровадження програми повністю фінансується Лондонською міською адміністрацією, а також виділяються кошти з гранту за програмою Європейської місцевої енергетичної допомоги (ELENA), тому ці послуги надаються організаціям державного сектору Лондона безкоштовно.

4. СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ЗАПОБІГАННЯ ЗМІН КЛІМАТУ

Для обмеження подальших змін клімату у Лондоні і по всьому світу мер Лондона встановив завдання щодо зменшення викидів вуглекислого газу у Лондоні на рівні 1990 року, тобто на 60% до 2025 року. У жовтні 2011 року Лондонська міська адміністрація опублікувала «Бачення мера щодо реалізації енергетичного майбутнього Лондона: запобігання змінам клімату та енергетична стратегія», де надається детальна інформація про стратегічний підхід мера Лондона відносно виконання завдання зі зменшення викидів вуглекислого газу і забезпечення поставок енергоресурсів з низьким вмістом вуглецю до Лондона.

4.1. Модернізація Лондона

В «Баченні мера щодо реалізації енергетичного майбутнього Лондона» зазначається, що близько 80% викидів вуглекислого газу Лондона є викидами, що походять з будівель. Тому програми модернізації будівель з метою зниження рівня викидів вуглекислого газу є центральним питанням стратегії. Схеми модернізації складаються з:

- RE:FIT – модернізація будівель державного сектору Лондона, за допомогою якої заощаджуються мільйони фунтів щорічно.
- RE:NEW – модернізація будинків Лондона за допомогою енергоефективних заходів, завдяки чому жителі Лондона заощаджують кошти на рахунках за енергоресурси.
- RE:CONNECT – десять зон з уже низьким рівнем викидів вуглецю, розташованих в Лондоні, націлені на зниження викидів вуглекислого газу в середньому на 20% до 2012 року.
- Децентралізована енергетична програма – постачання 25% енергоресурсів Лондона з безпечних місцевих джерел з низьким вмістом вуглецю.

В «Баченні мера щодо реалізації енергетичного майбутнього Лондона» надається також детальна інформація про політику і діяльність, направлену на зниження викидів вуглекислого газу, стосовно нового розвитку і транспортної системи у Плані розвитку Лондона і Транспортної стратегії мера.

4.2. Пілотна програма RE:FIT

З метою випробовування і демонстрації концепції RE:FIT було здійснено пілотні проекти у **42 будівлях державного сектору** Лондона, в тому числі в установах, що раніше приєдналися до програми, таких як Транспорт Лондона, Міська служба поліції, Лондонське міське управління системи запобігання і ліквідації пожеж і надзвичайних ситуацій. В рамках цих проектів за допомогою енергозберігаючих заходів було модернізовано близько 146 000 квадратних метрів приміщень, зменшивши викиди вуглецю на **7 000 тон** та споживання енергоресурсів в середньому на **28%**. Загальні витрати склали 7 мільйонів фунтів з періодом окупності протягом 7 років, тобто буде **заощаджено 1 мільйон фунтів на рік**.

4.3. Програма RE:FIT

Після успіху пілотного проекту у січні 2010 року програму було запроваджено у відповідності з Офіційним журналом Європейського Союзу на 3 роки.

Програма RE:FIT, що є доступною для всіх організацій державного сектору Великобританії, визначає процес надання енергопослуг, надаючи передпереговорні угоди і угоди, що відповідають нормативно-правовим нормам ЄС, що можуть бути використані групою професійних компаній енергетичного контрактингу (ЕСКО) для розроблення і реалізації заходів енергозбереження.

Для збереження лідируючих позицій Лондона у Контракті на підвищення енергоефективності Лондонська міська адміністрація розробила нову програму RE:FIT на наступні 4 роки, що ґрунтується на досвіді пілотних проектів і поточної програми. Головні аспекти нової програми включають:

- Забезпечення ряду можливостей для фінансування енергетичних проектів і проектів зі зниження викидів вуглецю (наразі всі проекти повинні мати окреме самофінансування).
- Більш прості можливості проведення тендерів, що зменшують витрати на тендерні процедури для покупців і постачальників, завдяки яким недорогі проекти стають більш конкурентними.
- Більш прозора процедура ціноутворення, надання повноважень на укладання договору сприяють подальшому покращенню співвідношення ціни та якості протягом терміну дії проекту.
- Забезпечення виконання більш широкого переліку особливих вимог клієнтів та умов договору, включених до угод за програмою RE:FIT.

www.REFIT.org.uk

*Advocating, Engaging, Reforming
Ukraine's Energy Future*

Бізнес Центр Євразія, вул. Жилинська 75, 5-й поверх
01032 Київ, Україна
Тел.: 0038 044 390.55.33

<http://www.euea-energyagency.org><http://www.euea-energyagency.org>